

SLOVANSKÁ VZÁJOMNOSŤ

ՀԱՅՄԻՔԻ ՄԻԲՅՈՅՏՅՈՒՆ
СЛОВАНСКА ВЗАИМОНОСТЬ

ROČNÍK VIII, ČÍSLO 4 december 2008

*V mene redakčnej rady Vám úprimne ďakujeme
za priazeň, ktorú ste preukazovali nášmu časopisu
v tomto roku.*

*Do nového roka 2009 Vám želáme pevné zdravie,
veľa tvorivých síl a mnoho úspechov v osobnom živote.*

Július Handžárik

šéfredaktor

Jozef Mravík

predseda redakčnej rady

Z obsahu

- **Slovanský svet**
 - Nový Mníchov?
 - Stratégia mediálnej komunikácie Rusko–Európa
 - Nestavať Rusko a Európu proti sebe
- **Slovanské letopisy**
 - Slovania a Karpatská kotlina
 - Namiesto latiný maďarčina
- **Slovanské slovo**
 - Slovo ako hodnota
 - Príhovor kard. J. Ch. Korca na Devíne
 - Čosi ako čítanie z gule
 - Objavovanie začiatku
- **Slovanská kultúra**
 - Keď bohovia nemrú
 - Priekupník a odporca totality
 - Márna spisby snaha
 - Sedem divov Ruska
 - Wolkrova Polianka 2008
- **Spravodajca**
- **Jubileá v I. štvrtroku 2009**

SLOVANSKÁ VZÁJOMNOSŤ,
ročník VIII, číslo 4. Vychádza štyrikrát ročne
Vydáva Slovenská rada
Združenia slovenskej vzájomnosti
Výtvarný návrh obálky a grafickej úpravy:
Ladon ©
Redakčná rada:
Predseda:
Doc. Dr. Jozef Mravík, CSc.
Členovia:
Prof. PhDr. Andrej Červeňák, DrSc.
PhDr. Ján Dubnička, CSc.
PhDr. Jozef Daník
PhDr. Michal Eliáš, CSc.
Mgr. Emil Holečka
Mgr.art. Pavol Janík, PhD
Prof. JUDr. Jozef Králik, CSc.
PhDr. Maroš Puchovský
PhDr. Milan Sidor, CSc.
Šéfredaktor:
Július Handžárík
Adresa redakcie: Dobšinského 16,
811 05 Bratislava, č. tel. 524 91 861
www.ozzsv.sk
e-mail: zsv@mail.t-com.sk
ISSN 1335–9010, evidenčné číslo: MK SR
2651/2001. Vyšlo v decembri 2008

Na úvod

V zimnom čísle nášho časopisu sa končí seriál výňatkov z lingvistického diela profesora Jána Stanislava Slovenský Juh v stredoveku o toponymických dôkazoch pôvodného slovanského osídlenia celej Karpatskej kotliny. Problematike hodnoty slova a jeho používania či zneužívania ako nástroja politiky sa venuje druhá časť filozofickej eseje docenta Mravíka, rovnako druhá časť eseje poslanca Chelemendika o mediálnej komunikácii Rusko – Európa a hlavne otvorený list predsedu vlády SR Róberta Fica šéfredaktorovi denníka Pravda, ktorým premiér reagoval na protivládne praktiky tohto denníka vo vlastníctve anglickej rodiny s väzbami na extrémistické maďarské politické živly.

Na pokračujúce obkľúčovanie Ruska americkými vojenskými základňami a na americkú prípravu ďalšej studenej (?) vojny reagujú materiály viacerých autorov, kým na súbežné revizionistické a expanzionistické aktivity dnešných maďarských extrémistov v službách protislovanských živlov a na európske dopady americkej finančnej krízy sa zrejme dostane priestor až v ďalších číslach nášho štvrtročníka.

Július Handžárík
šéfredaktor

SLOVANSKÝ SVET

Nový Mníchov?

Podľa oficiálnej historiografie sa stredovek v Európe skončil roku 1492 Kolumbovým objavením Ameriky. V skutočnosti však bola veľká časť európskeho kontinentu až do skončenia I. svetovej vojny v stave polofeudálneho spoločensko-politického zriadenia. Veľké nadnárodné ríše, hlavne habsburské cisárstvo a rozpadávajúca sa Osmanská ríša, vznikali a vytvárali svoje štátne územia bez ohľadu na národy a národnosti v mocenských zápasoch vládnuvich dynastií a na začiatku 20. storočia predstavovali už iba akési konzervy feudálnej zaostalosti. Medzi nimi také Maďarské kráľovstvo (Uhorsko) – súčasť habsburskej ríše – dokonca prijalo už od 18. storočia za svoj hlavný štátny program neslýchanú štatistickú likvidáciu nemaďarského obyvateľstva štátu. Prevažnú väčšinu obyvateľstva Uhorska až do jeho zániku totiž tvorili pôvodné nemaďarské národy a národnosti – stačí si pripomenúť, že do tohto „Veľkého Maďarska“ na začiatku 20. storočia patrilo celé Slovensko, celá Zakarpatská Ukrajina, rumunské Sedmohradsko, srbská Vojvodina, celé Chorvátsko, ba dokonca aj Rijeka (Fiume) – pôvodne samostatné (chorvátske) prístavné mesto!

Víťazstvo západných Spojencov v I. svetovej vojne bolo pre túto časť Európy aj víťazstvom pluralitnej demokracie v takej podobe, ako ju chápeme podnes a v povojnovom usporiadaní Európy sa naplno uplatnili základné zákony o nezadateľnom práve národov na sebaurčenie v duchu zásad veľkého prezidenta USA, nositeľa Nobelovej ceny mieru Theodora Roosevelta. Mierové usporiadanie Európy preto nezostalo pri zachovaní polofeudálnych mnohonárodných monarchií, ale boli vytvorené samostatné demokratické štáty podľa versailsko-washingtonského bezpečnostného systému, určujúceho vzťahy a usporiadanie po I. svetovej vojne. Jeho základom bol systém zmlúv z Parížskej

mierovej konferencie 1919 a Washingtonskej konferencie, upravujúcich územné a politické vzťahy v Európe a na Blízkom východe: Versaillská mierová zmluva (28. 6. 1919), Saintgermainská zmluva (10. 9. 1919), Neuillská mierová zmluva (27. 11. 1919), Trianonská zmluva (4. 6. 1920) a Sévreská zmluva (10. 8. 1920). Hoci sa pri vytyčovaní hraníc týchto nástupníckych štátov v maximálnej miere rešpektoval aj vtedajší stav na ich etnicky zmiešaných kontaktočných územiach, v dôsledku predchádzajúceho historického vývoja v š e t k y tieto štáty dostali do vena aj relatívne početné inonárodné menšiny, o ktoré sa mali v duchu mierových zmlúv aj primerane postarať (napríklad Maďarská republika, vytvorená Trianonskou zmluvou, zdedila po Uhorsku na svojom štátnom území nemaďarské národnostné menšiny v počte vyše 20% celkového početného stavu svojho obyvateľstva).

Hoci nástupnícke štáty, a predovšetkým Československo, si povinnosť starostlivosti o inonárodné menšiny plnili až nadštandardne, práve menšiny sa stali hlavnou zbraňou tých revizionistických a expanzionistických živlov, ktoré sa od samého začiatku usilovali o rozbitie versailsko-washingtonského mierového usporiadania Európy a o návrat k starým „nadnárodným“ ríšam – žalárom národov. Maďarské kráľovstvo Miklósa Horthyho, prvý fašistický štát Európy, ako prvé nastúpilo aj na cestu fašistickej menšinovej politiky. Jej východiskom je základný fašistický zákon ľudskej (etnickej či rasovej) nerovnosti a z neho vyplývajúci postoj, že to, čo si nárokujem pre seba (pre svoj národ či rasu), to inému národu či národnosti za žiadnych okolností neposkytnem. Mechanizmus tejto fašistickej politiky bol od samého začiatku a zostáva až podnes primitívne jednoduchý a brutálne antihumánny: systematickým nátlakom štátnych orgánov a ignorovaním všetkých medzinárodných zmlúv a záväzkov sa násilne pomadžarčujú a štatisticky likvidujú nemaďarské národnostné menšiny v etnickom Maďarsku a súčasne s tým sa s falošným pokrikom o „nedostatočných menšinových právach“ pre maďarské štatistické menšiny v susedných štátoch vymáhajú a vydierajú také nadpráva a výsady, ktoré v praxi vedú k ich etnickej autonómii na jazykovo zmiešaných územiach a napokon až k úsiliu o pripojenie týchto území k etnickému maďarskému štátu. Takáto fašistická menšinová politika, uplatňovaná v praxi od roku 1920, viedla

napokon k územným ziskom horthyovského Maďarského kráľovstva v rokoch 1938 – 1941 a takúto menšinovú politiku uskutočňujú maďarskí revizionisti a expanzionisti až doteraz.

Tento maďarský fašistický recept prevzalo po roku 1933 aj nacistické Nemecko a úspešne ho doviedlo až k mníchovskému diktátu z 29. 9. 1938. Po predchádzajúcich „otváraníach dvierok“ (odpustenie platenia vojnových reparácií, tichý súhlas s obnovením a znovuvybrojením nemeckej armády a vybudovaním vojenského letectva, anšlus Rakúska a pod.) západné mocnosti mníchovským diktátom už naplno otvorili aj posledné vráta pre nacistické Nemecko na jeho útok proti slovanským národom. Lebo II. svetová vojna bola predovšetkým holokaustom slovanských národov – z necelých 50 miliónov celosvetových ľudských obetí (vrátane nežidovských a židovských obetí koncentračných táborov a obetí amerických atómových bômb v Hirošime a Nagasaki) bolo vyše 27 miliónov obetí zo slovanských štátov, pričom na najvyšších stupňoch tohto krvavého rebríčka stojí práve Juhoslávia a Bielorusko! Vieme, ako to v II. svetovej vojne s týmto fašistickým dobrodružstvom dopadlo – na opačnom konci Mníchova stál Stalingrad - a vieme aj to, že Jaltská konferencia 4. – 11. 2. 1945 vrátila povojnové usporiadanie Európy v podstate do pôvodného predmníchovského či predvojnového stavu. Garantmi tohto stavu boli už nielen dve superveľmoci – Spojené štáty americké a Sovietsky zväz – ale už aj základné dokumenty novovzniknutej Organizácie spojených národov, ktorá mala byť nielen celosvetovo uznávaným arbitrom medzinárodných vzťahov, ale aj ručiteľom svetového mieru.

Po páde železnej opony a po demokratických revolúciách však v niektorých východoeurópskych štátoch znova ožili živly revizionizmu, ktoré by chceli anulovať krvavo zaplatené výsledky oboch svetových vojen a Európu by chceli vrátiť do jej polofeudálnej podoby z konca 19. storočia s „nadnárodnými“ žalármi národov. Pokúšajú sa znova rozvrátiť elementárne zásady medzinárodného práva – právo každého národa na sebaurčenie a právo na nedotknuteľnosť štátnych hraníc, ignorujúc základnú medzinárodnoprávnu zásadu, že právo na vlastný štát majú iba národy a nie národnosti. Ak USA 17. februára 2008 uznali existenciu „národnostného štátu“ Kosovo, pristúpili tým k rozvráteniu

základov medzinárodného práva a základov doterajšieho demokratického usporiadania Európy a svojím rozhodnutím nakreslili paralelu s iným podobným dátumom – 29. septembrom 1938, dátumom mníchovskej zrady. Občania všetkých európskych štátov, ktoré sa v tomto mníchovanstve k USA už pripojili alebo pripoja, by si však mali uvedomiť, ako krvavo sa za mníchovanstvo platilo v nedávnej minulosti. V histórii ľudstva totiž nijaké vážne omyly a nijaké ťažké zrady nikdy nezostali bez trestu a účet za tento omyl či zradu budú znova musieť zaplatiť len Európania a nie jeho zaoceánski páchatelia.

Pre občanov štátov susediacich s Maďarskom by však kauza Kosova mala byť osobitne varovným signálom. Maďarskí revizionisti a veľkomadžarskí expanzionisti totiž už od samého začiatku roka 1990 znova celkom otvorene a cynicky nastúpili na cestu uskutočnenia svojej fixnej idey – obnovenia veľkomadžarského žalára národov v centre Európy. A na uskutočnenie tejto svojej chorobnej predstavy znova používajú už raz osvedčenú metódu – uplatňovanie fašistickej menšinovej politiky, ktorú sa horthyovské Maďarsko dopracovalo k nemalým územným ziskom na úkor susedných štátov v rokoch 1938 – 1941. Za uplynulých osemnásť rokov sú k dispozícii stovky príkladov uplatňovania takejto maďarskej politiky a nedávna výzva predsedu zahraničného výboru maďarského parlamentu Zsolta Németha, aby Maďari v susedných štátoch využili vyhlásenie nezávislosti Kosova na svoje zámery je len poslednou čerešničkou na tejto otrávenej torte veľkomadžarského expanzionizmu. Už dávno je totiž známy priepastný rozdiel medzi reálnymi „právami“ nemaďarských národnostných menšín v Maďarsku a reálnymi nadpravami a výsadami maďarských štatistických menšín v susedných štátoch. A už dávno dozrel čas, aby sa aj na tomto poli namiesto reálnej fašistickej etnickej nerovnosti nastolila reálna demokratická rovnosť menšinových práv medzi všetkými zainteresovanými stranami ešte skôr, kým by sme sa znova museli dopracovať od nového Mníchova až k novému Stalingradu.

Stratégia mediálnej komunikácie Rusko-Európa

Sergej Chelemendik

(Pokračovanie z čísla SV 3/2008)

Rusko nevlastní médiá v Európe.

Je možné, že Rusko ešte na to nedozrelo. Ak budeme skromnejší a uspokojíme sa s málom, chvalabohu, že Rusko vytláča, a celkom úspešne, cudzie médiá zo svojho informačného priestoru. To tiež nebolo vôbec až také jednoduché a zabralo niekoľko rokov. Pre lepšie pochopenie tohto procesu je užitočné pozrieť sa na Ukrajinu, kde cudzie médiá, nepriateľské nielen voči Rusku, ale aj voči samotnej Ukrajine, úspešne utláčajú miestne médiá.

Ukrajina v súčasnosti predstavuje akési cvičisko, na ktorom ruská politika môže precítiť na smutnej skúsenosti bratského národa, čo to znamená, keď sa jeden z dominujúcich ukrajinských televíznych kanálov 1+1 ocitne v rukách Američanov.

Precítiať to, môže si Rusko spraviť závery z tejto ukrajinskej skúsenosti, vrátane tých správnych, predovšetkým ohľadne samotného Ruska a dokonca aj Európy. Hoci ukrajinská skúsenosť sa na Európu dá aplikovať len v obmedzených dávkach. Nesmieme zabúdať, že Rusko a Ukrajina z hľadiska médií predstavujú neoddeliteľnú časť jedného celku, jeden a ten istý informačný priestor, rovnaké jazykové, kultúrne a civilizačné prostredie. Zatiaľ čo Európa – to je množstvo rôznych informačných priestorov, rôznych modelov. A to znamená, že modely, ktoré fungovali na Ukrajine, môžu byť pre Európu nevhodné. Európa nie je zložitejšia ako Ukrajina, Európa je iná.

Nakoniec, môžeme urobiť aj celkom jednoduchý záver: a načo Rusko vôbec potrebuje celý tento európsky informačný priestor? Týchto Európanov je hŕstka tu, hŕstka tam, všetci rôzni, so svojimi špecifikami a zapeklitosťami. A ešte aj hovoria v rôznych rečiach. Načo sa s nimi babrať.

Načo Rusko potrebuje médiá v Európe?

Nato, že Rusko sa vždy vedelo neuveriteľne rýchlo učiť a je pripravené sa všetko dobré učiť od Yankeeov – tým viac, že Yankeeovia sa už veľa rokov nanucujú do pozície učiteľov Ruska. Médiá v Európe predstavujú strategickú vymoženosť, výhodu, víťazstvo – a Yankeeovia to nielen dávno pochopili, ale premenili toto svoje pochopenie na úspešnú stratégiu.

Yankeeovia majú v Európe svoje informačné pevnosti, bašty, prepadové skupiny a dokonca zahraničné légie. A zo všetkých týchto výdobytkov Yankeeovia v Európe dostávajú kolosálne dividendy nielen v politike, ale aj jednoducho v hrubých peniazoch.

Nasledovný text je hádam ten najvýraznejší príklad:

Spoločnosť Central European Media Enterprises (CME) je lídrom televízneho vysielania v Centrálnnej a Východnej Európe.

Spoločnosť založil Ronald Lauder v roku 1994 a spolu so svojimi regionálnymi partnermi prevádzkuje TV NOVA a Galaxie Sport v Českej republike, PRO TV, PRO TV Internacional, ACASA, PRO CINEMA a Sport.ro v Rumunsku, TV Markíza na Slovensku, POP TV a Kanal A v Slovinsku a Studio 1+1, 1+1 Internacional, a Kino and City na Ukrajine a Nova TV v Chorvátsku.

Pred pätnástimi rokmi, Ronald Lauder mal odvážnu víziu budúcnosti Centrálnnej a Východnej Európy. Predstavil si lepší svet, v ktorom sloboda prejavu a myslenia bude riadiť životy ľudí: kde spotrebiteľská ekonomika bude posilňovať (a consumer economy would power) ekonomický rast a zvyšovať ich životnú úroveň a kde rast nezávislej televízie bude prinášať veľké finančné zisky. Lauderova vízia sa teraz stala realitou. Ekonomika celého regiónu rastie v merítkach, ktoré sú výrazne rýchlejšie ako v USA alebo v Západnej Európe a nezávislé komerčné televízie stoja na čele rastu nezávislých médií v celom regióne.

V súčasnosti najúspešnejšie stanice patriace CME sleduje približne 91 miliónov ľudí vo Východnej Európe a ich odhadovaný celkový zisk

z reklamy tvoril v roku 2005 približne 1 miliardu amerických dolárov. Hodnoty celkovej sledovanosti staníc CME sa pohybujú nad hodnotou 30%, sú to jedny z najúspešnejších televíznych staníc v Európe, všetky sebestačné po finančnej stránke a prinášajúce zisk svojej materskej spoločnosti holding company. Dôvodom úspechu spoločnosti CME v týchto krajinách je jej podnikateľská stratégia, ktorá je založená na úzkej spolupráci s regionálnymi partnermi a na dôraze kladenom na vysielaní nezávislého spravodajstva a programov pôvodnej tvorby.

CME je bermudská spoločnosť s pobočkami v Holandsku, Londýne a v každej z krajín, v ktorých podniká. CME je na zozname v New Yorku na burze NASDAQ a v Českej republike na Pražskej burze cenných papierov pod symbolom CETV.

Zdroj:

<http://www.cetv-net.com/en/about-cme/company-overview.shtml>

Pred pätnástimi rokmi v centrálnej a východnej Európe Yankeeovia nemali nič - dnes majú mediálne impérium s centrárou v bahamskom daňovom raji, s obratom niekoľko miliárd dolárov, celkovým auditóriom 90 miliónov ľudí. A ak preložíme bľabotanie autorov stránky spoločnosti CME o "slobode slova a myslenia" do jazyka faktov, zistíme, že jej televízne stanice sa živo a mimoriadne efektívne podieľajú na politickom živote celého regiónu postsovietskej Európy.

Napríklad na Slovensku americká televízia Markíza zvrhla „proruského diktátora“ Vladimíra Mečiara, propagovala kariéru proamerického „demokrata“ Mikuláša Dzurindu, priamo vytvárala a budovala niekoľko pomocných politických projektov, ktoré sa premenili s pomocou tejto televízie na parlamentné strany na jedno použitie. Markíza hrdinsky bojovala za vstup Slovenska do NATO, aj napriek hromadnému neprijatiu tejto myšlienky zo strany Slovákov. A nielen bojovala – zvíťazila, po čom sa zrazu zistilo, že víťazná eurointegrácia Slovenska zabezpečila, ktovie prečo, nie európskym, ale americkým firmám právo prvej noci v slovenskej privatizácii.

Takáto výhodná „sloboda slova a myslenia“ sa šíri po celej Európe s pomocou médií a mediálnych technológií, ktoré si Rusko ešte zatiaľ

neosvojilo. Ale nevadí, ani my nie sme včerajší. Emisári CME sa, mimochodom, niekoľko rokov obšmietali okolo ruskej televízie NTV, ale odcestovali s prázdnyimi rukami. A dúfam, že už nikdy neprídu.

Môže Rusko robiť niečo podobné, progresívne a slobodomyselne, rovnako výhodne? S centrálou niekde v okolí Salehardu, kde je už dávno na čase usporiadať vlastný daňový raj pre daňových poctivcov obzvlášť odolných proti zime? Môže! Na území bývalého ZSSR nielen môže - ale už to aj robí, pričom pokrok je viditeľný. Vráťane tej istej Ukrajiny.

Bude to robiť v Európe? Táto otázka je otvorená. Je to zložitejšie, než pumpovať do Európy ropu a plyn. Ale Rusko má v tejto sfére niekoľko predností oproti súčasným a budúcim konkurentom v Európe. Vymenujme ich, nezachádzajúc zatiaľ do detailov.

Explózia televízno-filmovo-mediálnych technológií v Rusku ho dostala na vedúce miesto v sfére televízneho a šoubiznisu.

Nič z toho, čo neúnavne stružlikajú ako na bežiacom páse ruskí televízni producenti, sa v Európe ani zďaleka nevyrába. Pričom, ako je to typické pre Rusko, v spartánskych podmienkach sa ruským výmyselníkom akosi darí vytvárať čosi, principiálne sa svojou kvalitou nelíšiace od seriálu natočeného niekde v Kalifornii v drahých štúdiách s drahými hercami. Často sa ruská produkcia líši pozitívnym smerom a pritom jej výdavky na výrobu sú rádovo značne nižšie než na Západe.

Časť Európy, pričom vôbec nie malá, ešte nestratila spomienku na kultúrne kontakty s Ruskom a nostalgiu spojenú s touto spomienkou. Mnohí, ktovie prečo, doteraz nezabudli na Stierlitza, ani štyroch tankistov so psom, ani na Mrázika. Desaťtisíce obyvateľov Európy študovali v ZSSR, státisíce, ak nie milióny, navštívili túto krajinu v relatívne nedávnej minulosti. Sú to maličkosti, ale existuje tu čosi, čo by vypočítaví Yankeeovia zbierali zrnko po zrnku a strážili ako oko v hlave. A Rusko, štedrá duša, to všetko akoby tvrdohlavo nevidí.

Najväčšia výhoda však predsa len vyplýva z ropy a plynu, vďaka ktorým Európa a Rusko sú na sebe čoraz viac závislé. A ich záujmy sa prepletajú. Rusko je odkázané predávať Európe suroviny, Európa je odkázaná tieto suroviny kupovať od Ruska. V dôsledku tejto stále narastajúcej vzájomnej odkázanosti ruské záujmy v Európe začínajú byť čoraz významnejšie a časom budú potrebovať podporu podobnú tej, ktorú CME poskytuje záujmom americkým.

Rôzne národy majú rôzne formy lobovania. Nemecká firma Siemens desiatky rokov rozdáva „darčeky“ miestnym funkcionárom obzvlášť otvoreným spôsobom a pritom sa jej akosi darí zahŕňať ich do kategórie firemných výdavkov.

Američania zatiaľ lobujú najefektívnejšie – mocne a kombinovane. Majú celú škálu nástrojov – od kúpených politikov, vlád, niekedy dokonca malých národov, až po stíhačky v podobe posledného argumentu. Americký lobbing ľahko prechádza do vojrovej fázy niekde v Iraku alebo v Afganistane, ale v Európe je to zatiaľ neprípustné. Iba ak v Juhoslávii,

Rusko bude musieť lobovať v Európe veľa a dlho. To znamená, že Rusko v Európe bude mať aj svoje médiá, aj svoju stratégiu komunikácie. Je možné, že Rusko očakávajú v tejto oblasti úspechy a víťazstvá, pretože nie je ďaleko ten deň, keď stratégovia ruskej politiky pochopia: európsky model demokracie v skutočnosti umožňuje oveľa väčšiu slobodu myšlienok, citov, obrazov a jednoducho slov než ruský alebo americký. Európa v skutočnosti je dokonca nadmieru liberálna v oblasti médií, Európa môže vážne prezentovať ako celoeurópsky projekt slogan Televízia bez hraníc.

Pochopiac všetko toto naozaj, stratégovia ruskej politiky určite zachcú tento pohostinný európsky liberalizmus využívať – nasledujúc príklad učiteľov spoza oceánu.

Stratégia v praxi:

Začnime televíziou v Európe, teda tým, čo je v súčasnosti Rusku nedostupné. Konkrétne modelom CME, realizovaným Američanmi v centrálnej a východnej Európe. Takúto iniciatívu mohli a môžu zreali-

zovať v Európe iba Američania z dôvodu objektívnych príčin. Akákoľvek televízia z hľadiska biznisu predstavuje obchod na predaj reklamy, posledný článok vo výrobnom cykle. Prvým článkom je globálny výrobca povedzme nejakých čistiacich prostriedkov, napríklad Procter and Gamble, ktorý je zároveň aj hlavným kupcom reklamy. Druhý článok budú tvoriť reklamné agentúry, znovu podľa možnosti globálneho rozsahu, ktoré umiestňujú reklamné balíky. Tretím článkom sú, prirodzene, výrobcovia televízneho contentu v celej svojej rozmanitosti. A na konci tohto reťazca stojí samotná televízna obrazovka - hlavný oltár sveta konzumu, pred ktorým konzument trávi svoj voľný čas.

Američania rozbiehali masívne budovanie médií v Európe, mali k dispozícii všetky články reťazca naraz, celú sadu všetkých vymenovaných zdrojov, pričom v hotovej podobe. Vráťane podpory mladých politikov rozvíjajúcich sa demokracií, ktorí hanblivo snívajú o vstupe do EÚ. Američanom sa to preto nemohlo nepodariť. A naopak, nemohlo sa to podariť nikomu, okrem nich. Ale všetko plynie, všetko sa mení.

S príchodom éry digitálnej televízie Rusko môže vytvárať nové digitálne kanály, okrem iného aj v Európe. Nebudú to zatiaľ kanály „masového dosahu“, aké má CME v Rumunsku alebo na Ukrajine, ale môžu to byť elektronické médiá pre konkrétne, presne zvolené auditórium, ktoré sa dá osloviť s pomocou digitálnych technológií neporovnateľne lacnejšie než prostredníctvom „masového“ formátu. Rusko môže vstupovať aj na trh tlačových médií Európy, kým je tento trh ešte živý a rozvíja sa.

Najrýchlejšie bude Rusko, nepochybne, rozvíjať internetové médiá vo všetkých podobách, vrátane online-vysielania. Je to totiž najdostupnejšia, najdynamickejšia a najperspektívnejšia forma mediálnej komunikácie.

Strategicky najdôležitejšou je otázka: na koho z potenciálneho európskeho auditória – obrovského, mnohojazyčného, mnohokonfesionálneho a niekde už aj multikulturálneho – upriami Rusko svoje nevyhnutné úsilie vybojovať si miesto pod európskym mediálnym slniečkom?

Cieľové skupiny pre ruské médiá v Európe

Prirodzenou prvou a najbližšou cieľovou skupinou sa musí stať Ruská Európa – tejto téme som sa podobne venoval v článku s rovnakým názvom.

Ešte jednu skupinu predstavuje auditórium bývalých krajín Varšavskej zmluvy, ktorému sovietska epocha nie je cudzia. A hoci túto epochu ľudia hodnotia rôzne, ako, ostatne, aj v samotnom Rusku, v priebehu posledných rokov zbor Alexandrovcov zhromažďuje na Slovensku a v Česku celé štadióny nadšených divákov, čoho som bol osobne svedkom. Aj napriek roku 1968 a už takmer dvadsiatim rokom nekonečnej anti-ruskej propagandy, Slováci a Česi platia nemalé peniaze za právo vychutnať si zborový spev spevákov v rovnošate dôstojníkov ruskej armády a počas sklady Vstavaj, strana ogromnaja! majú mnohí z nich slzy na krajíčku.

Rusko by nemalo zabúdať na týchto ľudí, kým ešte sú, nestratiť spojenie s ich deťmi a vnukmi. ZSSR – to je časť ich života, veľká, niekedy hlavná časť. To sú ich študentské roky, ich mladosť. Je to dosť značné auditórium ľudí, ktoré nestratilo záujem o Rusko a tento záujem prevažne nie je uspokojený.

Zároveň to najdôležitejšie auditórium Európy, komunikácia s ktorým, z môjho pohľadu, patrí do oblasti životne dôležitých národných záujmov Ruska, sú takzvaní lídri verejnej mienky. Politici, podnikatelia, žurnalisti, „pracovníci oblasti spoločenských vied“ a ešte tí, ktorých nazývajú slovom inteligencija – pri pokusoch preložiť toto slovo z ruštiny si už mnohí prekladatelia vylomili zuby.

Pre lídrov verejnej mienky v samotnom Rusku existujú celé odnože médií, ktoré dosť kvalitne uspokojujú ich potreby. Médií pre intelektuálov je v Rusku množstvo.

Ak do Európy prinesieme aspoň kvapky z informačných fontán rozsahu RBK.ru alebo Kommersant alebo Expert či televízneho programu Kultúra, alebo tých najlepších príkladov televíznej publicistiky, tieto kvapky sa začnú premieňať na potôčky či dokonca rieky. Po tom

v Európe je a bude dopyt. Ako ho uspokojiť - to je téma pre konkrétne úvahy médií a mýtov. Aj jedny, aj druhí v Rusku sú.

Vykorenit' skúsenosť liberálnych sovietskych

Mnohí čitatelia so mnou súhlasia v tom, že v poslednej fáze studenej vojny protivníci Ruska dokázali nájsť vhodné kľúče k mozgom ruského človeka a úspešne týmito mozgami manipulovať. Nerobili to však sami, ale rukami tých, koho nazývam liberálni sovietskych. Uvediem citát z knihy *My ich ...!* na túto tému:

„Na tomto fenoméne je zaujímavé to, čo sa dnes zdá ako niečo celkom nepravdepodobné a čo sa už nikdy nezopakuje. Kuchynský liberalizmus brežnevovského obdobia sa šíri mimo médií, akoby vzdušno-kvapôčkovou cestou. Bola to akási ustálená, zlostná a pokrivená mienka o tom, že my sme tí slabí, úbohí a neplnohodnotní, zato oni, tam za kopčekmi, sú tí ozajstní. Vrcholom rozvoja sovietskych liberalizmu sa stal sám pojem sovietskych (rus.: »sovok«, pozn. prekl.) , dodnes čiastočne živý: všetci sme sovietskych, žijeme v Sovietskych a všetko okolo nás je sovietskych.

Prečo sa tento »kuchynský rozhlas« ukázal byť silnejší ako všetky sovietske médiá? Preto, lebo v sovietskych médiách bola sústredená hlavná časť našich zradcov. Vedome a s potešením sa vysmievali z našich hrdinských mýtov, virtuózne sypali piesok do očí vysokopostaveným partokratom: vraj, u nás je všetko v poriadku, súdruhovia, náš komunistický mýtus kvitne a rozvonjava ako Iljičovo telo v Mauzóleu. Vzorne ho opatrujeme, čistíme, natierame a prifarbuje.

Naši zradcovia vymýšľali posmešné dvojzmyselné slogany typu: „Sovietske znamená skvelé“, alebo „s pocitom hlbokkej spokojnosti“ a rok čo rok, ako svine v chlieve, pošliapovali viaceré tabu, ktoré sa sformovali počas stalinskej éry. Nepoznali to ešte dôkladne - lebo Freud bol ešte zakázaný – ale cítili, že bez tabu neexistuje ani totem, ani pravda, ani Boh. Pošliapeme tabu – a všetko ostatné sa rozpadne samo.

Perestrojku pripravili a uskutočnili naši perohryzovia a tlčhubovia. Perestrojka bola prvým virtuálnym produktom revolučného charakteru v dejinách Ruska. Rozhodne však nie posledným“.

Neviem, nakoľko je dané poučiť sa na vlastných dejinách, ale som presvedčený, že je potrebné sa o to aspoň pokúšať. Na túto tému uvádzam ešte jednu citáciu z tej istej knihy:

„Zaoceánski učitelia vypustili z fľaše mediálneho džina na naše bezhraničné priestory – a to je už navždy. Tento džin sa u nás zabýva, naučí sa piť vodku a zajedať ju kyslou uhorkou. A teraz takáto skromná otázka. Kto bude v tomto svete budovať nové silné systémy politických mýtov, kto bude vymýšľať efektívnejšie spôsoby televízovania a virtualizácie reality? Budú to znova Yankeeovia s ich úbohous fantáziou, mdlými šablónami a krajinou obývanou televíznymi divákmi tak tupými, že na pozadí im nevyhnutne musí znieť smiech, inak by nevedeli, kedy sa majú smiať? Alebo to možno budeme my, civilizácia veľkých mýtov a geniálnych tvorcov mýtov?“

"Uplynie ešte niekoľko rokov a na prvé miesto v tvorbe nových politických mýtov globálneho rozsahu sa začneme dostávať my. Úbohosť amerických modelov ich robí čoraz menej efektívnymi. Po "ríši zla", ktorej sa museli s hanbou zriecť, Yankeeovia sa zmohli na trápnu "os zla" a teraz si nacvičujú novú definíciu diabla v podobe "medzinárodného terorizmu". Cieľom týchto cvičení je vymyslieť takú myšlienkovú konštrukciu, ktorá by umožnila označiť akéhokoľvek zlého chlapca za teroristu a zlikvidovať ho bez súdu

Tento cieľ je nedosiahnuteľný, pretože je príliš tuposformulovaný. Dokonca aj vlk skôr, ako zožral jahňa, právne svoj čin odôvodnil oveľa solídnejšie: "Si vinný už len preto, že som hladný". Zdá sa, že Yankeeovia vôbec prestali rozvíjať to, čo im prinieslo víťazstvo, a po tom ako uverili vo vlastnú silu, pripravujú sa vládnuť ohňom a mečom. Pánboh im pomáhaj, aj oni sa musia nakoniec stať chlapmi. Nech si len zabojujú s Arabmi, budeme, a nielen my, pozorne sledovať, ako sa im bude dariť."

(Napísané v decembri roku 2002).

Uzatváram tieto poznámky citátmi z môjho obľúbeného Laváka od Leskova, ktorý má k Stratégii Mediálnej Komunikácie celkom priamy vzťah.

„– Povedzte cárovi, že Angličania pušky nečistia drvenými tehkami: nech ich ani u nás tak nečistia, lebo chráň nás Boh pred vojnou, nedá sa s nimi potom strieľať.

A povediac toto ponaučenie, sa Lavák prekrižoval a zomrel.

Martyn-Sokolskij okamžite vyrazil podať o tom správu grófovi Černyševovi, aby ten dal vedieť cárovi. Ale gróf Černyšev naňho zrukol:

– Staraj sa o svoje veci! – oboril sa naňho, – a do toho, čo sa ťa netýka, sa nemiešaj: v Rusku nato jestvujú generáli.

Cárovi to teda nikto nepovedal a čistenie pušiek týmto spôsobom pokračovalo až do samotnej Krymskej kampane. No a vtedy, keď začali nabíjať pušky, guľky sa v nich šmýkali hore-dole a nedržali, pretože hlavne boli vyčistené drvenými tehkami...“

(prevzaté NI I – marec 2008. Koniec)

Nestavať Rusko a Európu proti sebe

Michael Liebig

*Bolo to ôsmeho augusta 2008, gruzínsky prezident Saakašvili naria-
dil delostrelecký útok na juhoosetské mesto Cchinvali. O tri dni neskôr
ruské jednotky vytlačili gruzínske z Južného Osetska a blížili sa ku
gruzínskemu hlavnému mestu Tbilisi. Francúzsky prezident Nicolas
Sarkozy na čele rotujúceho predsedníctva Európskej únie letel 12.
augusta 2008 do Moskvy a dohodol s ruským prezidentom Medvedevom
a predsedom vlády Putinom prímerie, ku ktorému sa o deň neskôr
pripojil prezident Saakašvili. Prímerie určovalo, že ruské jednotky sa
stiahnu za hranice Južného Osetska a Abcházska. No hazardné dobro-
družstvo Saakašviliho postihlo dvojnásobné potrestanie. Vojenské a
politické. Po udalostiach z ôsmeho augusta sa odmietanie obyvateľmi*

Južného Osetska a Abcházska zotrvať v gruzínskom štáte stalo nezvratným.

Avšak po prvotnom takmer mlčaní a potom, čo Sarkozy dohodol prímerie, americká vláda vedno s Poľskom, tromi baltskými štátmi, Švédskom, Holandskom a Britániou začali masívnu diplomatickú ofenzívu proti Rusku, snažiac sa dosiahnuť jeden cieľ - dotlačiť zároveň NATO a Európsku úniu do tvrdej protiruskej pozície.

Americkú ministerku zahraničných vecí Condoleezza Riceovú vyslali do Bruselu, Tbilisi a napokon do Varšavy, kde priam s rýchlou svetla podpísala dohodu o umiestnení amerického obranného protiraketového systému v Poľsku, ukončila tak rokovania, ktoré sa dovtedy nehýbali z miesta. Zároveň v druhej polovici augusta Američanmi nasmerované mediálne siete v Európe začali masívnu protiruskú propagandistickú kampaň. Pokračovanie USA riadenej diplomatickej a mediálnej kampane bolo načasované na začiatok septembra, na obdobie ciest amerického viceprezidenta Dicka Cheneyho do Gruzínska, Azerbajdžanu, na Ukrajinu a do Talianska. Bolo to naplánované v takom termíne, keď bolo zrejmé, že na rokovaní Európskej únie (na osobitnej schôdzke o kaukazskej kríze) preváži politicky triezvy, uvažlivý tón.

Poľutovaniahodne avšak s určitosťou kvôli antiruským diplomatickým a mediálnym figúrom na Západe, trvalo Rusku stiahnutie vojsk naspäť do Južného Osetska a Abcházska až do 22. augusta, avšak ruskú armádu naďalej ponechali v „naráznikových zónach“ okolo Južného Osetska a Abcházska, aby ich potom, 26. augusta Rusko uznalo ako „nezávislé“ štáty. Bolo to quid pro quo, krajné ruské opatrenie niečo za niečo, vzhľadom na „nezávislosť“ Kosova pretlačenú americkou a vedúcimi európskymi vládami 17. februára 2008.

„Politický útok alebo hystéria“ – takýto názov dal svojmu komentáru Helmut Schäfer, bývalý štátny minister vo federálnom ministerstve zahraničných vecí, teda dvojka na ministerstve v ére dvoch ministrov – Hansa Dietricha Genschera a Klausa Kinkla v rokoch 1987 – 1998. Herr Schäfer, člen liberálnej FDP zverejnil svoj názor 27. augusta 2008 na stránkach webu on-line žurnálu solon-line.de. Podľa neho kaukazská kríza sa zneužíva na „zámerné stupňovanú hystériu nezodpovedne

ohrozujúcu európsky bezpečnostný poriadok, ktorý je výsledkom ťažkého a dlhotrvajúceho vyjednávacieho procesu.“

Politický trik spočíva v tom, že ruská akcia na Kaukaze sa porovnáva so sovietskou inváziou do Československa v roku 1968 a nemecká zdržanlivosť – opozícia proti vstupu Gruzínska do NATO, sa kladie na jednu úroveň s politikou ústupkov, anglo-francúzskym „appeasement“ voči Hitlerovi v roku 1938. Avšak, ako poznamenáva Schäfer, jestvujú nemeckí novinári, ktorí hovoria verejnosti, že Saakašvili „nie je hrdinský bojovník za slobodou a demokraciu“, ale celkom naopak: „je to nevypočítateľný, nevyspytateľný egomaniak bez akéhokoľvek sebaovládania“, ktorého západoeurópski politici poznajú ako nevierohodnú osobu.

Schäfer kladie nasledujúce otázky: Postupoval skutočne Mr. Saakašvili pri vojenskom útoku na Južné Osetsko na vlastnú päsť?

Kto alebo čo ho k tomu viedlo? Čo si myslel, že takouto akciou dosiahne?

Ako to, že ministerka zahraničných vecí Riceová, ktorá krátko pred útokom navštívila Tbilisi a rokovala s ním, americkí a izraelskí vojenski poradcovia v Gruzínsku alebo CIA „nezbadali“ zhromažďovanie gruzínskej vojenskej sily na hraniciach Južného Osetska, ako to, že im to „uniklo“?

A ak aj nič nevedeli o blížiacom sa prekvapivom útoku, prečo Saakašvilimu potom nepovedali, že jeho počínanie pripomína to, čo bolo na Balkáne a čo organizátorov tamojších akcií priviedlo pred tribunál v Haagu?

Spoliehal sa Saakašvili na americký zásah, intervenciu? Alebo sa uspokojil s úlohou „obete“, ktorú mu tak veľkodušne udelila Mrs. Riceová? Prečo vo Varšave podpísali protiraketovú dohodu ihneď vzápätí po ruskom protizásahu (voči gruzínskym jednotkám v Južnom Osetsku)?

A napokon – nebola to predsa len americká pasca, do ktorej vbehol Saakašvili a následne za ním na lep sadli prehnaným reagovaním Rusi?

Schäfer uvádza, že takéto kladenie otázok môže zaváňať „sprisahaneckými teóriami“, avšak nikto nemôže ignorovať skutočnosť, že všetko sa odohráva v čase americkej predvolebnej prezidentskej kampane. Medzi neocons, neokonzervatívami, (ktorí zlyhali počas ôsmich rokov Bushovej vlády) vládne veľký strach zo „zmeny“. Možnože práve „špinavé triky“ slúžia na to, aby sa zmene predišlo. A napokon si treba položiť aj otázku – je to úplne náhoda, že ruská „neproporčná reakcia“ môže hrať (iba) do karát (republikána) Johna McCaina? Veď ten sa môže teraz vydávať za "nezlomný bojovnícky typ", na rozdiel od „intelektuálneho Obamu“.

Napriek pokračujúcim trikovi a propagande, konštatuje Schäfer, v Európe badať jasné príznaky triezveho uvažovania. Vzájomné obviňovanie nemá zmysel, čím sa treba zaoberať, je udržanie škôd pod kontrolou a zaoberať sa tým, aké sú nové možnosti. Prístup Sarkozyho, jeho iniciatíva je preto správna – Európa a Rusko sa musia poučiť z toho, čo sa odohralo na Balkáne bez toho, aby sa to viazalo na Kosovo. Černohorci sa predsa usilovali oddeliť od Srbska, uskutočnilo sa referendum, väčšina bola za nezávislú Čiernu Horu a dnes je Čierna Hora nezávislá bez vojny a krviprelievania. To, čo bolo možné v Čiernej Hore, musí byť možné aj v Južnom Osetsku a Abcházsku.

Schäfer takisto veľmi nalieha na „politickú uvážlivosť“ v Rusku: „Je v záujme samotného Ruska, aby deeskalovalo konflikt tak rýchlo, ako je to len možné. To znamená nepodnikať nijaké jednostranné akcie, ktoré by vyvolávali antiruské nálady, poškodzovali ruské stanovisko a podkopávali sprostredkovateľskú úlohu Francúzska a Nemecka. Musí sa presadiť Sarkozyho šesťbodový plán, musí byť medzinárodný dohľad na dodržiavanie prímeria a pod medzinárodným dohľadom sa musia konať referendá v Južnom Osetsku a Abcházsku. Rýchle a jednostranné uznanie oboch subjektov je kontraproduktívne a to isté sa týka aj trvalej ruskej vojenskej prítomnosti, aj čo len v malom rozsahu, na samotnom gruzínskom území. Rusko musí demonštrovať skutočné mierové zámery a ochotu konštruktívne spolupracovať namiesto toho, aby sa postavilo do pozície vzdoru – to nikomu nepomáha“.

Fundamentálne bezpečnostné záujmy Európy – a aj NATO – si vyžadujú práve takýto prístup a nemecká kancelárka Merkelová to veľmi dobre vie, píše Schäfer. „Noví Európania“ naliehajúci na konfrontáciu a protiviaci sa konštruktívnym rokovaniam by mali vedieť, že ich washingtonskí patróni tam už dlho nepobudnú.

Skúsení zahraničnopolitickí experti v západnej Európe už vedia, že stabilita a prosperita Gruzínska je nezlučiteľná s terajším prezidentom v úrade.

Dodajme, že Schäferov komentár len odráža echo zhody, ktorá vládne v nemeckom zahraničnopolitickom etablamente.

V polovici augusta som mal možnosť počúvať vyššieho činiteľa NATO – na uzavretom stretnutí nám poskytol strategický prehľad. Slovník nemeckého predstaviteľa sa zásadne odlišoval od slovníka verejnej hystérie okolo situácie na Kaukaze: ani raz nezazneli slovné vyjadrenia typu „nová studená vojna“, „konfrontácia medzi Východom a Západom“, „ruský blitzkrieg“, „genocída“, „agresívna vojna“ alebo dokonca „tretia svetová vojna“ – posledné vyjadrenie však používali len politickí čudáci. Na rozdiel od tohto jazyka, na rozdiel od mediálneho slovníka predstaviteľ NATO hovoril o inom: NATO bolo 8. augusta zaskočené Saakašviliho útokom na Cchinvali, – Saakašvili má psychické problémy – prvotná ruská reakcia je pochopiteľná, ak sa pozeráme na Gruzínsko, tak nemôžeme ignorovať to, čo sa stalo v Kosove – čím dlhšie sa bude konflikt na Kaukaze ťahať bez politického riešenia, tým väčšími bude napätie medzi „novou“ a „starou“ Európou vnútri NATO silnieť.

Nemecký zástupca v NATO postavil otázku inak – je alebo nie je znovu posilnené Rusko schopné vytvoriť si nové modely správania sa pri uplatňovaní sily? No a práve táto otázka ďaleko prekračuje hranice vzťahov medzi Európou a Ruskom, stáva sa z nej kľúčová otázka fungovania celého multipolárneho svetového systému.

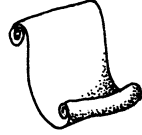
Dlhoročný šéf zastúpenia Deutsche Bank v bývalom Sovietskom zväze Dr. Axel Lebahn, ktorý dobre pozná ruské záležitosti, práve publikoval dlhú esej, v ktorej analyzuje vzťahy medzi „vnútornou, t. j.

ekonomickou, kultúrnou, vedeckou silou“ Ruska a jeho vojensko-geopolitickou silou. Text publikoval na webe solon-line.de. Práve tak v sovietskych časoch ako aj dnes, medzi ruskou verejnosťou ako aj elitami, sa prevažne za jedinú „skutočnú, naozajstnú“ silu považuje práve vojensko-geopolitická, tvrdí dr. Lebahn.

Avšak jediným trvalým základom pre pretrvávanie geopolitickej sily je práve „vnútorná sila“. „Vnútorná sila“ je to, čo určuje spôsob, ako sa premietne sila navonok, externá projekcia spočíva práve v kapacitách, schopnostiach, aké má „soft power“ mäkká moc. USA sa v čase dvojice Bush/Cheney vzdialili práve od využívania amerického príkladu, od „soft power“ USA. A aké to malo a má zničujúce dôsledky pre USA je dobre známe.

Lebahn považuje Putina za prívrženca väčšej „geopolitickej“ orientácie vychádzajúcej z komplexu bezpečnosti, kým Medvedeva považuje väčšmi za exponenta vnútornej modernizácie. Preto sa Lebahn pozastavuje nad tým, ako vôbec môže „tandem“ Putin – Medvedev fungovať v takých rozdielnych, odlišných otázkach. Práve preto kaukazskú krízu považuje za skúšobný kameň. A z tohto pramení Lebahnov záver, že Nemecko nesmie poľaviť v zapájaní, vt'ahovaní (a nie izolovaní) Ruska do rozvoja dvojstranného dialógu. Nadchádzajúce týždne a mesiace majú preto osobitný význam.

Z angličtiny preložil *Dušan Kerný*

Slovenia a Karpatská kotlina

Július Handžárik

Východná oblasť Maďarskej republiky

V tomto čísle nášho časopisu končíme s uverejňovaním výňatkov z fundamentálneho diela profesora Jána Stanilava Slovenský juh v stre-doveku východnou oblasťou dnešnej Maďarskej republiky, do ktorej sme zaradili župy: Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Heves, Jász-Nagykun-Szolnok, Hajdú-Bihar, Csongrád a Békés. Táto oblasť je v diele profesora Stanislava členená nielen podľa bývalých stolíc Uhorska, ale hlavne podľa povodí jednotlivých riek a potokov - na uľahčenie identifikácie jednotlivých slovenských lokalít rešpektujeme predovšetkým toto členenie. Pri názvoch jednotlivých miest, obcí, riek, potokov, chotárnych názvoch a pod. uvádzame najskôr pôvodný slovenský názov podľa autora a za ním v zátvorke maďarský názov podľa autora, resp. podľa terajšieho stavu.

Pravá strana Potisia. V ľavom povodí Slanej je niekoľko potokov so slovenskými menami: Suchá, Radík, Rogal', Dobrošov, Čakan, Stará studnica a Koryto. Ako vieme, mená vodných tokov sú obvykle najstaršími toponymickými názvami na danom území a najdlhšie odolávajú zmenám etnicity osídlenia, štátnosti a pod. Na Slanej je obec Dubičany (Dubicsány) a Glogovec (Galgóc), dolina Supoňov (Szuponyó) a vrch Domaňa (Domonya), obec Kazinec (Kazincz) – pozri český Kazín a i., chotárne názvy Pačaň (Pacsany), Rárov (Ráró) a i.

Na rieke Suhej je obec Suchá (Alsó- a Felső Szuha), nad ňou vrch Kaňa (Kanya), dve samoty Rovná (Róna), Divín (Dövény), samota, vrch a dolina Tukov (Tukó), dve samoty a vrch Vračov (Varcsó), samota

Dolinka, Koryčany (Kurittyán), Karlov (Kálló), Mlčín (Mucsony), atď. Slováci dodnes bývajú v Mučoni, Kállove, Kurit'anoch a v Jákfalve.

Prítoky Sušej majú tiež slovenské mená, rovnako ako obce a samoty Strež (Trizs) – pozri srbochorvátske Streževo, Striževo, Rogál (Ragály) – pozri poľský Rogal a i., je tu aj vrch rovnakého mena, dolina a samota Dobrošov (Dobrosó), obec Zdibudž (Zubogy), vrchy Križan a Bacov (Baczó), atď. Ďalej je to obec Kľačany (Kelecsény) a Vymola (Imola), mestečo Ruda (Rudabánya) – Slováci sa tu zachovali až do novších čias. Z chotárných názvov je to vrch Rogal, Baba a Sokol (Szakál), dolina Kazinec (Kazincz), samota a vrch Častá (Császta), dva vrchy Pleš (Pilis), atď.

V Boršodskej stolici na pravom brehu Bodvy bývali Slováci ešte r.1773 v Hornom a Dolnom Telekeši. Názov je síce maďarský, ale medzi chotárnymi názvami je tu Dubina, Čierny Lipoš, pole i obec Dušníky (Dusnok) a ďalšie slovenské názvy. Na ľavom prítoku Bodvy nad potokom Rakovica (Rakacza) je vrch Branč (Berencs) a Čep. Na prítokoch sú obce Vislav (Vizlo), Dobráta (Debréte), Brakoň (Barakony), vrch Čap a i. Na Bodve je Slověna (Szalonna) – pozri čes. Slověnice, a i. Slovenské boli ešte r.1880 obce Rakaca, Vislava a Barakoň. Nižšie sú obec Galvác (Galvács) a vrch Borislav (Boroszló) a Tatra (!), samota Gradna (Garádna) a vrchy Polánka i Brdo (Borda). V tomto kraji sa neskôr usídlili aj Pečenehovia a preto sa tu opakujú miestne názvy na Besenyő.

V povodí Bodvy v **Abovsko-turnianskej stolici** sú to obce Kalnov (Kánó), Trstená (Teresztenye), Vřbovce (Varbóc), Prekupa (Perkopa), hory Goľa (Gálya), Medzná (Mezna), ďalšia Goľa (Gelleháza tető), Veliki Strož, Lipinie, Dlhý vrch, dolina Tót völgy, atď. Na pravej strane Bodvy je Dubov diel (Dobódél), Rakov (Rákó), vrch Vislav (Voszló), potok Rakovica (Rakaca) a i. V oblasti sa Slováci udržali až do najnovších čias. Na potoku Torna je Jablonica (Jablonca), Hrhov (Görgő), Dvorníky (Udvarnok), hrad a mesto Trnava (Torna), vrch Konec (Koncz) i potok Toplica (Tapolca). Na ľavej strane Bodvy je kompaktné slovenské územie s obcami Rudník (Rudnok), Mokrance (Makranc), Bodolov (Bodoló), Paňovce (Pány), Čečejovce (Csécs),

Hodkovce (Hatkóc) a i., nad nimi sú vrchy a hory Panski les, Biely Kamen, Holička, potoky Zlatni, Vydumanec, atď., atď. Miestne i vodné slovenské názvy sú tu v absolútnej prevahe nad maďarskými. O údolí Bodvy uvádza István Kniezsa, že oblasť od Borsodu na sever začali Maďari osídľovať v XII. storočí a podľa väčšiny slovanských miestnych a vodných názvov našli tu značný počet slovanského obyvateľstva. Tento kraj až v novšom období podliehal silnej maďarizácii.

Zátisia. Staré slovanské osídlenie Zátisia opísal už Elemér Moór vo svojej znamenitej štúdií Die slawischen Ortsnamen der Theisesebene (ZONF VI.). Profesor Stanislav sa v tejto časti svojho diela opiera hlavne o uvedenú štúdiu a o dielo Dezső Csánkiho Magyarország történelmi földrajza a Hunyadyak korában I – III, Budapest 1890 a dopĺňa ich o najnovšie poznatky toponomastiky z tejto oblasti.

Zo záhybu Tisy uvádza Moór obce Krivá (Kirva !), Černa (Csarnató), Trnava (Tarna), Velechta (Velejte), Godin (Gödényháza), Bukyňa (Bökény), Klenica (Lekence !), Turéc (Turc), Trebeš (Terebes), Dubovec (Dabolc), Babín (Bábonya) a dve osady Gorica (Gérce). V kúte medzi Turom a Tisou sú obce Beč (Bece) – pozriď čes. Bečice, Čeka (Cseke), Úzka (Uszka), tri obce Polad (Palád), chotárne názvy Jeseň (Eszeny), Iglov (Igló), Jesenov (Eszenyő), Belgrad (Belgrád), Hrebenjak (Herbenyak), Domašňa (Demesnye), hory Lipinka (Lepenke), Mokrá (Makrahegy), Gabryňa (Gábornya), Lipová (Lippa) a i., potoky Trnava, Topoľ (Topóér), Rakyta (Rákta), Roztoka (Rosztoka), Lužná (Lazsna) a rieka Tur , ktorá sa v Olcsvaapáti volá Dalha (1415 aqua Dolha) čiže Dlhá, atď., atď.

Na hornom toku Samoša leží mesto Debrecen s názvom zo staroslovenského Dabricin - vid' srbch. Dabrica, Dabrac a i. Okolo neho sú obce Turbovica (Turbucz), Rovina (Róna), Gorislav (Nagy-Goroszló), Neporad (Náprád), Kleniva (Kelence), ďalej Gavora (Gaura), Daruša (Darusa), Dombravica (Domabrovicz), Tótfalu, Oroszfalu i Komlód-Tótfalu, ďalej sú to Čáslav (Császló) – pozri čes.Čáslav, Rozžaly (Rozsály) – pozri poľ. Rozzał, Goščani (Gacsály), Drnov (Darnó), Dravci (Daróc), Brezová (Borzova), Neporad (Náprád) a i. Z chotárnych názvov sú to napríklad: Okrugla (Okrogla), Lěškova (Liszkova), Rogo-

zina (Ragozna), Vlkov (Valkó), potok Novo brdo (Nóborda). Na hornom toku Samoša sú chotárne názvy Prislop (Priszlop), vrch Trébata (Terebete) a potok Slava (Szalva) i Kalička (Kolicka). Z obcí sú to napríklad Rača (Récse), Panic (Panit), Vršovici (Varsolc) pozri čes. Vršovice, poľ. Warszewce, Prěčani (Perecsen), Seč (Szécs), Badačin (Badacsony), Jelšava (Ilosva) a dva razy Čechy (1475 Csehy), pri potoku Zilah je Barla (Balla) a Mojgrad (Mojgrád), ďalej sú obce Glupoňa (Galponya), Glogov (Galgó), Ticho (Tihó), Brězova (Borzova) a vrch Dombrava (Dumbrava). Na potoku Černa sú obce Trebeš (Terebes), Babica (Babca), Bykovica (Bikáca), Dobra a dve obce Sokol (Szokond). Pri Krasne je niekoľko slovenských mien, patriacich do odboru poľovníctva: Dravci (Király-Daróc), Sokol, Sokol'any, Psiare (Pecere) a jediné maďarské – Madarász.

Za Trěbešom (Terebes), od Szatmár-Németi na západ a na dolných tokoch Krasny i Samoša je ďalších niekoľko desiatok slovenských, resp. slovenských miestnych mien a chotárnych názvov. Meno rieky Samoš je vraj trácko-frízske, resp. dácke meno, názov Krasna (Kraszna) je slovenský – je to meno rieky, hradu, mesta i stolice.

Západ **Satumarskej stolice** je tiež bohatý na slovenské miestne názvy, napríklad: Ostrov (Esztró), Sokoljany (Szaklyán), Mochtín (Kis-a Nagy-Majtény) – pozri čes. Mochtín, Plesník (Penészlek), Stanislav (Szaniszló, r.1347 Zanislav), Javorin (Iriný), Čachol' (Nyir-Csaholy), Prosňa (Parasznya), Olčšava (Olcsva) a i.

V **Sabolčskej stolici** sú to napríklad obce Prěča (Piricse), Pleš (Pilis), Goliša (Gelse), Sokol (Szakoly), Gostirad (Geszteréd) a i. V tomto kraji mnohé osady zanikli. Ďalej na sever je to Lěta (Léte) – pozri srbchorv. Lete a i., Kalov (Nagy- a Kis-Kálló, r.1384 Tothkallo), Tura – pozri slov. Turá, Bogdan (Bogdány), Děvičar (Demecser), Branč (Berencs), pri Tise sú Bezdedj (Bezdéd), Kolendža (Kalongya) – pozri poľ. Kolen-da, Komarov (Komoró), Domorad (Dombrád, 1291 Domorad), Posaby (Paszáb) – pozri bulhar. Posabina, Venceslav (Vencselló), Sobolec (Szabolcs), Stráža (Sztázsa), Zátöň (Zátöny), Tisza-Ezlár-Tótfalu, Plugari (Tisza-Polgár) a množstvo starých slovenských chotárnych názvov.

Hajducká stolica je dost' močaristá a riedko osídlená. Hustejšie je osídlenie len okolo Debrecína a tu bolo aj viac slovanských osád. Samotný názov Debrecín (Debrecen) pochádza zo slovanskej podoby Dambricin, ako pol'.Dbryca a srbch.Dabrica. Okolo Debrecína je viac samôt, niektoré z nich majú slovanské mená podľa priezvisk, ďalej sú to Sobelav (Hajdu-Szobosló, r.1075 Zobuzlou wasar), veľká obec Svojat (Szovát) a i. Väčšina veľkých obcí v tejto stolici bola osídlená Slovanmi, čo sa prejavuje aj v chotárnych názvoch a menách potokov – močiar Blatiň (1773 Balaton), potok Kalov (Kálló) atď., atď.

Názov **Biharskej stolice** Bychor je slovanského pôvodu – pozri čes.Býchory, pol'.Bychorz a i. a je bohatá na pôvodné slovanské miestopisné názvy ako: Děda (Déda), Kochany (Kohány), Goňata (Genyéte) – čes.Hoňata, Bud'islav (Bogyoszló), Solišče (Szalacs), Časlav (Császló), Boguměr (Bagamér), Sol'ka (Szoloka), Počaj (Pocsaly), Star (Esztár, 1464 Zthar), Konjari (Konyár), Boguš (Hajdu-Bagos), Tvrdá (Torda), Bojan (Bajom), Sverep (Szerep) pozri Sverepec pri Trenčine, Kochany (Kohány), Trěbeš (Terebes), dve dediny Drna (Derna), Kis-Tótfalu, Nagy-Tótfalu, Tóttelek, Nedan (Nádántelek) – pozri Nedanovce, Ščitári (Csatár), Solari (Szalárd) – bol tu kráľovský úrad soľnej komory, Bezina (Beznye), Čak'ľa (Cséklye), ďalší Sokol (Szakál) a množstvo slovanských chotárnych názvov. Medzi riekami Körös sú to napríklad obce Črnov (Csarnóháza), Dobročín (Dubricsony), Krajnikfalva, Klady (Iklód), Žedaň (Zsadány), štyri razy Seliš'ťe (Szelistye), Suchodol (Szohodol), Koš'ľany (Kogyán), Lihaščin (Lehecsény) - vid' pol'.Ligašćewo, atď., atď. Z množstva chotárnych názvov je zaujímavý napríklad zaniknutý polostrov Topol'čan (Tapolcsány), chotárny názov Požar (Pazsár) a i.

Na východe **Aradskej stolice** sú obce Magulica, Vydra, Plěška, Zubrov, Lazy, Rovná, Slatina, Sušany, Boháň, Slážany, Grbava, Čermel, Dumbrava, Budič, Zverin, Moravce, Zumbr, Panoša, Kysel', Kriva, Breza, Vojvodin, Dravci a i. Ich slovanský, resp. slovenský pôvod je taký jednoznačný, že je celkom zbytočné uvádzať ich „maďarskú“ transkripciu. V ďalšom kraji sú Ponkata (Pankota), Černec, Draslav, Baloměr a pod. a viacero názvov obcí a samôt, ktoré majú srbský pôvod. Na pravom brehu Maroša sú slovenské názvy Seliš'ťe, Gvozdje (Govos-

dia), Koprivnica (Kaprucza), Dumbravica, Slatina, Brězova (Berzova), Milova, Kladova, ale aj Tót-Várad a i. V tomto kraji mal majetky opát sv. Beňadika na Hrone.

Na ľavom brehu Maroša v **Temešskej a Krašovskej stolici** máme obce Požega (Pazsoga), Selcova, a oproti Tót-Váradu Osztrov=Ostrov. Obce na západnom okraji stolice majú srbochorvátske mená. Slovenského pôvodu je celkom jasne Lippa, Sečany a samota Diviak. Ďalej na juh je ešte celé množstvo slovanských názvov, ale zdá sa, že do týchto krajov Slováci už nezasiahli. Pri potoku Béga je však viacero slovenských usadlostí: Raďinec, Topolovci, Belinci, Grabovci, Kutina, Sušina (Zusina), Klenovec, Prišovci, Babotin, Krstinci (Kresztincz) a i. Na praslovanskú vrstvu v horách údolia Maroša sa usídlili ďalšie mohutné slovanské masy a tým sa osídlenie Maroša stalo skoro úplne slovanské až po Facset - ďalej nasleduje rumunská oblasť. Slovenské osídlenie bolo aj južnejšie od Temešváru. Csánki vymenúva vyše štyridsať obcí v tomto kraji, patriacich hradu Solymos, ktorých obyvateľstvo bolo pôvodne srbské a také sú aj ich pôvodné názvy.

Oblasť pozdĺž Tisy v Solnocko-Abovskej, Čongrádskej, Békéšskej, Čanadskej a Torontálskej stolici je močaristá a bola pomerne riedko osídlená. Zo slovanských obcí sú tu napríklad Mirohov (Mírhó), Obod (Tisza-Abád), Slavoki (Tisza-Szalók), Vážani (Tisza-Vezseny), Vrakun (Tisza-Várkony), Slavin (Szalavény) a pod.

Békéšská stolica je i dnes len veľmi riedko osídlená. Dnes ju zväčša obývajú Slováci z novej kolonizácie. Starí Slovania – nepochybne Slováci – bývali hlavne vo východnej časti stolice, ktorá je aj dnes najviac obývaná – a práve Slovákmí. Elemér Moór uvádza z tejto oblasti slovenské dediny Černa (Csarnahely), Ščitari (Csatár), tri osdy Krakov (Krakkó), Dubas (Doboz) a pod. a množstvo slovanských chotárných názvov. Okrem nich sú slovanského pôvodu aj iné názvy, napríklad Slovenská Čaba (Békés-Csaba) – (r.1880 tu bolo 25 339 Slovákov a 6 579 Maďarov, ale r. 1930 už len 18 931 Slovákov a 30 054 Maďarov!), Gatal (Gatály), Vľkan (Balkány), Tót-Komlós (Slováci sa tu usadili okolo r.1742, r.1910 tu bolo 9307 Slovákov a 1146 Maďarov, r.1930 ešte 8954 Slovákov a 2148 Maďarov) a obec Szarvas (r.1900 mal 17

771 Slovákov a 7845 Maďarov, r. 1930 už len 7247 Slovákov a 18 257 Maďarov!). Dnešné slovenské osídlenie Békéšskej stolice, hoci je v základe novšie, má svoju prastarú tradíciu. Slováci sa tu nast'ahovali znova do kraja, ktorý bol odpradáva zväčša slovenský.

Čongrádska stolica má meno podľa slovanského Černgradu. Najstaršia forma bola Črngrad, neskôr však vzniká tvar Černýgrad – záznam Cernigrad z r. 1075 a 1217 zapisuje presne slovanskú živú formu, to znamená, že tu vtedy bývali Slovania. V susedstve máme výrečné svedectvá slovenskosti týchto krajov. Elemér moór uvádza tu osadu Ščitari, Črna (Csorna, 1464 Chorna) a Zeloměr (1464 Zelemer), jazerá Volová, Ostrá a i. – tadeto išla pôvodne hranica medzi Slovákmi a Srbmi.

V **Čanádskej stolici** sú to osada Kopanica (Kopánecs), obec Trňa (Tornya) a mesto Makov (Makó, 1332 Makofalua), na severe Tót-Bánhegyes, Kriván (Kariván) a i.

V **Torontálskej stolici** je viacero slovanských názvov: Dravci (Daróc), Zombr (Zombor), Dědin (Dedenszeg) ako srbch.Dedin, Sušany (Szusány), Vrba (Verba), Vlkan (Valkány, 1387 Wlkan), atď.,atď.

Poznámka redakcie. Reedícia rozsiahlej monografie profesora Jána Stanislava Slovenský juh v stredoveku vyšla v roku 1999 (I.zväzok) a v roku 2004 (II.zväzok a mapové prílohy). V I. zväzku je v členení na jednotlivé oblasti uvedených niekoľko miestnych názvov slovanského pôvodu, v II. zväzku je na 511 stranách abecedne usporiadaného textu uvedených vyše šesťtisíc miestnych názvov aj s príslušnou etymológiou a chronológiou ich historických záznamov v dokumentoch od XI. do XV. storočia. V našom výbere uvádzame len ukázkovo vždy niekoľko názvov z jednotlivých oblastí dnešnej Maďarskej republiky a u niektorých sporadicky aj ich historický názov v dokumentoch s uvedením príslušného roka záznamu. Etymologické vysvetlivky chronologického vývinu jednotlivých miestnych názvov sme museli z priestorových dôvodov vynechať - v tomto smere odkazujeme čitateľa priamo na fundované dielo profesora Stanislava.

Namiesto záveru sa v budúcom čísle nášho časopisu pokúsime zhrnúť slovami odborníkov i samého autora vedecký význam tejto monografie nielen pre slovenskú lingvistiku a historiografiu, ale aj pre rovnaké vedecké odbory ostatných slovanských národov, predovšetkým Slovanov, žijúcich odpradáva v Karpatskej kotline.

Pramene a literatúra

Kniha profesora Jána Stanislava Slovenský juh v stredoveku v oddieli Pramene a literatúra obsahuje 112 titulov odbornej literatúry, ktoré použil pri tvorbe tohto svojho rozsiahleho diela a okrem toho ďalšie desiatky titulov odbornej literatúry, na ktoré sa autor odvoláva priamo v texte jednotlivých kapitol.

Z priestorových dôvodov môžeme uviesť iba desať tých najdôležitejších titulov, ktoré autor použil ako fundamentálne pri svojej práci a priamo v texte jednotlivých kapitol nášho excerptu uvádzame tiež iba tie tituly odbornej literatúry, na ktoré autor vo svojom diele osobitne upozorňuje.

1. **Moór Elemér**, Westungarn im Mittelalter im Spiegel der Ortsnamen, Szeged 1936
2. **Ortvay Tivadar**, Magyarország régi vízrajza I-II, Budapest 1882
3. **Csánki Dezső**, Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában I-III, Budapest 1890
4. **Melich János**, A honfoglalás kori Magyarország, Budapest 1925-1929
5. **Anonymi Belae Regis Notarii Historia Hungarica**
6. **Kos Milko**, Conversio Bagoarium et Carantanorum, Ljubljana 1936
7. **Fejér Georgius**, Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis I-XI, Budapest 1829-1844
8. **Bel Mathias**, Notitia Hungariae novae historico-geografica ..., Vienna 1742
9. **Lipszky Joannes**, Repertorium locorum Hungariae ..., Budae 1808
10. **Kniezsa István**, Magyarország népei a XI. században, Budapest 1938

Namiesto latiny madarčina

Ladislav Zrubec

Neraz sa usmievam, keď sa niekto dušuje, že je „čistý“ Maďar a chytá sa za srdce. Vraj od koreňov! Dovolím si tvrdiť, že takéto vyhlásenie je špecifický výmysel poznačený neobjektívnym pohľadom antropologickej genézy. Z pohľadu istej hrdosti a psychologického výkričníka chápem toto konštatovanie, motiváciu, ale aká je spravodlivá nehypotetická hierarchia a kde je pravda? Viem, že nie som motórne pripravený posudzovať toho či onoho. Nepoznám individuálny komplex problémov jedinca, akože „hrdinu“. Napokon je jedno, s kým sa stretám. Podstatné je, aby bol človekom! Či je z tzv. „čistej rasy“ alebo nie, mne je jedno. Státisíce Slovákov putovalo zo severného Uhorska, čiže zo Slovenska do teplejších krajov, na juh. Aj za prácou. Tamojší zemepláni ich obdarovali úrodnými poliami. Rodiny si zakladali sálaše (čosi ako majere, ktoré sú tam dodnes), kde žili, hospodárili, obrábali svoje polia, matky rodili deti ... Mnohí sa postupne prirodzeným spôsobom aj asimilovali. Nebolo ich málo, ktorí si nútene alebo dobrovoľne pomad'arčili priezvisko. A žiaľ, ne jeden sa z týchto potomkov stal „slovakobijcom“. Tak vychovávali aj svoje pokolenie.

V strednej Európe, a v Európe vôbec, sa sotva môže niekto zaprisahať, že je „čistým“ Maďarom, alebo povedzme Nemcom. Áno, subjektívne môžeme tvrdiť to či ono. Vieme však, že oficiálna vládna garnitúra u našich južných susedov robila (a koná dodnes) všetko, aby bol každý obyvateľ Maďarska hrdý na svoju krajinu, na národ, aby poznal aj staromaďarské dejiny (hoci kamuflované a sú to skôr rozprávky). Kto skúma morálny imperatív týchto reálií a videl by ďalej ako vidí, môže si myslieť svoje. Ak nechceš uraziť spolubesedníka, budeš mlčať.

Pred rokmi sme sa stretli v našej kláštornej komnate. Spisovateľ Gregor Papuček z Budapešti, literárny vedec profesor Andrej Červeňák z Univerzity Konštantína Filozofa z Nitry, básnik a šéfredaktor Ľudových Novín (týždenník pre Slovákov v Maďarsku) Imrich Fuhl a ja. Spovedal som mojich zahraničných hostí a bol som okrem iného zve-

davý v koľkých obyvateľoch terajšieho Maďarska pulzuje starootcovská slovenská krv už od 9. storočia. Je ich desať, dvadsať percent?

– Povedal by som tridsať až tridsaťpäť percent – upresnil básnik Gregor Papuček.

Šéfredaktor Imrich Fuhl súhlasil.

Výchova k maďarstvu bola a je pre celý školský systém v Maďarsku primárna. Bez výnimky. Od týchto historických princípov, východiskových súzvučných kánonov sa odvíja historické vedomie jedinca, ktorý môže o sebe tvrdiť, že je „pravým“ Maďarom, hoci v ňom pulzuje až polovica slovenskej krvi.

Budapešť sa všemožne stará o svojich krajanov v zahraničí. Premiér vyhlásil, že je predsedom vlády pätnástich miliónov Maďarov, hoci vieme, že Maďarov v dnešnom Maďarsku žije okolo desať miliónov. Nezazlievam túto odvahu. Iba ma mrzí, že my sa o našich krajanov veľmi málo staráme. Takmer vôbec v porovnaní s Budapešťou. V roku 2005 slovenská vláda pre potreby Slovákov žijúcich v zahraničí vyčlenila okolo 20 miliónov korún. Maďarská republika dala Maďarom v zahraničí k dispozícii v prepočte 1,3 miliardy korún! Slovensko ako jediná postkomunistická krajina neumožňuje zahraničné vysielanie verejnoprávnej televízie (Ludové noviny, 19. január 2006). Šľachetnosť Maďarov obdivujem. Ochraňujú národ, jazyk.

Až do 11. storočia sa na našom teritóriu hovorilo jazykom svätcov Cyrila, Metoda a Gorazda. Napríklad v starom mnohonárodnom Uhorsku (Jozef Škultéty, O Slovákoch, Turčiansky Svätý Martin 1928, s. 25) „vyšetrovanie obžalovaných sa konalo s použitím žeravého železa a hovorili mu, že načím prisahať „ad praudam“ (na pravdu). To jest, ako ukazuje toto latinsko-slovenské meno tohto spôsobu, na ktorom si uhorské písomníctvo zakladalo...“.

Od 11. – 12. storočia úradným jazykom mnohonárodného Uhorska bola latinčina. Slováci si polatinčili mená (Fabri, Molitoris, Sutoris, Piscatoris...). Na novovzniknuté zvony sa odlievali latinské texty, proti ktorým protestoval P. J. Šafárik, ale aj iní. Latinčina bola mŕtvym jazykom, ale sa postupom času udomácnila. Šľachta hovorila po latin-

sky, po nemecky, po slovensky (všimni si listy barónky Žofie Bosniakovej a jej otca Tomáša Bosniaka v 16. storočí) a po maďarsky. Aj Jonáš Záborský spomína, že sotva sa naučil čítať a už mu dali do rúk latinskú gramatiku (Slovenské pohľady 1919, s. 55). Spisovateľ Ján Kalinčiak zasa spomína, že začiatkom roku 1830 ako školáčik vstával zo strachu pred palicovaním prísneho učiteľa a už o tretej ráno sa učil po latinsky.

Palicovanie na prsty poznám od maďarského učiteľa Pestyho, ktorý nás učil na ľudovej škole v Šuranoch počas okupácie. Kto z jedného dňa na druhý neovládal modlitbu *Hiszek egy istenben* (Verím v jedného boha) ... dostal trstenicou po prstoch, tzv. cibulky. A to bolelo.

No popri latinčine sa rozvíjal aj slovenský jazyk Bernolákom, Štúrom. Najhorší stav nastal, keď namiesto latiny úradne zaviedli maďarčinu do škôl a do verejného života. Stalo sa tak po rakúsko-maďarskom vyrovnaní v decembri 1867. „Menšiny“ v Uhorsku, čiže početná väčšina obyvateľstva štátu, vláda začala maďarizovať. Medzi nimi aj Slovač, spomína priamy účastník, farár Ján Herkeľ. Administratíva trvala na tom, aby sa služby Božie konali v maďarskom jazyku, zatvorili slovenské gymnáziá, ľudové školy sem-tam prežili.

Aj po rakúsko-maďarskom vyrovnaní tak Rakúšania, ako aj Uhorsko mali podľa ústavy spoločného panovníka, spoločného ministra zahraničia, vojny a financií, ktorí sídlili vo Viedni. Slovenské národné školstvo likvidovali. Naši západní susedia mohli mať české školy, literatúru, politické strany. Nemci boli veľkorysejší. Naproti tomu maďarská politika bola voči nemaďarským národom, najmä proti Slovákom mimoriadne krutá, perverzná. „Výroba Maďarov“ bola chránená zákonom. Falšovali dejiny, ohlupovali okolitý svet.

Mnohí Slováci maďarizačným snahám odolávali, hoci dostávali jeden úder za druhým. Veľkomaďarský šovinizmus gniavil našich predkov. Nútili ich navštevovať maďarské školy, učiť sa maďarskú tzv. históriu, pomadařovali ich priezviská aj na základe sociálnych tlakov. Ak chcel byť Slovákom čo len posunovačom na železnici a mal slovenské priezvisko, musel si ho pomadařčiť, inak bol bez práce. Povedala nám to najvýznamnejšia insitná maliarka v Maďarsku Anna Dénesová (pôvodné Dušková). Takýchto príkladov je neúrekom.

Zlopovestná šovinistická organizácia FEMKE (mala centrálné sídlo v Nitre!) verbovala chudobné slovenské deti po celom hornom Uhorsku, aby ich dali do „výchovy“ na anyaföld (materskú zem). Takto sa asi zo šesťdesiat tisíc slovenských detí stali roduverní „Maďari“. Maďari si osvojili praktiky Turkov?

Okolie Komárna, Nových Zámkov, Rimavskej Soboty, Šiah, Kráľovského Chlmca, Trebišova, Lučenca, Želiezoviec ... bolo na začiatku 20. storočia väčšinou rýdzo slovenské. Uvediem príklad: Listujem v časopise Komáromi lapok z roku 1908. Autor priniesol pochvalný článok o Emílii Kapocsyovej, učiteľke materskej školy v Marcelovej, okr. Komárno. Z textu sa dozvedáme, že keď koncom 19. storočia prišla do Marcelovej učiteľka Kapocsyová, len dve deti vedeli po maďarsky. Ostatné hovorili iba po slovensky. Hrdila sa tým, že v roku 1908 už niet stopy v Marcelovej po Slovákoch. Obec sa násilne maďarizovala. Na tom mala veľký podiel učiteľka Emília Kapocsyová. Hlavný župan Komárňanskej stolice Kapocsyovú navrhol na štátne vyznamenanie. V článku sa píše, že Kapocsyová v priebehu jednej generácie tak pomaďarčila tamjších Slovákov, že „... ani za dvadsať rokov Česko-Slovenska nevieme obec vrátiť národu, ktorému ona patrila, lebo sme nevymysleli takú školskú prax ako Maďari...“ (B. Varsík, Národnostná hranica slovensko-maďarská v ostatných storočiach, Bratislava 1940, s. 15).

My vieme, že všetko veľké v našom národe sa zrodilo z koreňov bolesti. Sila maďarského nacionalizmu je v slovenskej slabosti. Naša bolesť však spočíva v biede národného povedomia. Hviezdoslav napísal: Krádež na národe sa nikdy nepremlí.

Maďarov v Maďarsku rapídne ubúda. Enormne klesá populácia. Na tisíc obyvateľov pripadá 9,6 živo narodených, ale až 13,8 zosnulých a to je veľké memento. Komentátor v Ľudových novinách (10. december 2005) píše, že už štvrtstoročie v krajine zomiera viac ľudí, ako sa narodí... Prieskum medzi mládežou potvrdil, že prednosť má vlastná existencia pred založením rodiny. O pár rokov každý piaty obyvateľ Maďarska bude Cigán.

Aby Maďari naskutku nevymreli, budapeštianska vláda robí všetko, ako získať zahraničných Maďarov, ako pomádaťarčiť Slovákov, Ukrajincov, Nemcov, Rumunov, Srbov ...

V Ľudových novinách z 19. januára 2006 Ján Medovarský sa sťažuje na diskrimináciu slovenskej menšiny v Maďarsku. Ťažká si, že maďarský prezident na návšteve Slovenska roku 2005 kritizoval Slovenskú republiku, vraj vynášame maďarskú kartu. Zrejme si neuvedomil protislovenskú aktivitu Strany maďarskej koalície a poburujúce protislovenské vyhlásenia M. Duraya, ktorý povedal, že očakáva od poslancov Strany maďarskej koalície v európskom parlamente, zvolených slovenskými voličmi, aby tam vystupovali po maďarsky a zastupovali maďarské záujmy (sic!).

V Rumunsku trest väzenia od šiestich mesiacov do troch rokov hrozí každému, kto za iných podmienok, ako určuje zákon, vztýči štátnu zástavu inej krajiny, alebo spieva cudziu štátnu hymnu. Rumunský parlament (z obáv zo strany maďarskej iredenty) veľkou väčšinou hlasov schválil roku 2000 päťročné väzenie za verejné hanobenie Rumunskej republiky – akýmkoľvek spôsobom (Renesancia – TASR, október 2005).

K nám z pravej stany Dunaja prichádzajú Maďari so svojimi zástavami, spievajú maďarskú hymnu, neofašisti hajlujú, provokujú. Irituje ich Trianon, dráždi slovenský jazyk a nás označujú za „rasistov“. Snívajú o „veľkom Uhorsku“.

Rozpínavosť maďarskej iredenty možno demonštrovať v obci Tešedíkovo, neďaleko Galanty. Starosta a jeho kumpáni už vyše osem rokov nechcú súhlasiť, aby Matica slovenská umiestnila v obci bustu Samuela Tešedíka (1742 – 1820), ktorý je nositeľom názvu obce. V obecnom úrade nie je zamestnaný ani jeden občan slovenskej národnosti, hoci tam žije 20% Slovákov. Starosta a jeho kohorta ignorujú požiadavky matičiarov. Neguje vysielanie miestneho rozhlasu v slovenskom jazyku. Z reproduktorov neznie slovenská hudba... takto si predstavujú slovensko-maďarskú spoluprácu? Predstavitelia súčasnej slovenskej vládnej garnitúry mlčia. Vieme, že kto mlčí, ten svedčí.

In: Metamorfózy človeka v rode, národe a ľudstve,
Nitra 2006.

Slovo ako hodnota alebo hodnoty pravé a falošné

Doc. Dr. Jozef Mravík, CSc.

2. časť

Aktuálne o sociálnej spravodlivosti, demokracii a slobode

K otázkam, ktoré najčastejšie zaznievajú v súčasných filozofických a politologických debatách patria otázky sociálnej spravodlivosti. Sú to zároveň otázky, ktoré sú veľmi úzko späté s reflexiami o budúcom smerovaní Európy v rámci EÚ, o jej sociálnom charaktere, veľmi konkrétne povedané o tom, či a ako sa bude do európskeho spoločenstva integrovať princíp sociálnej spravodlivosti.

V tejto súvislosti treba uviesť, že princíp sociálnej spravodlivosti je výsledkom historického vývoja a taktiež typickým znakom pre väčšinu európskych štátov, odlišným od princípu, na ktorom boli utvárané Spojené štáty americké. Ak sa dnes pociťuje táto problematika ako nesmierne dôležitá (a sme presvedčení, že tak ju pociťujú nielen mnohí predstavitelia spoločenskovedných disciplín, ale aj radoví občania), je to preto, lebo s rastúcou globalizáciou sa mení ráz Európy a jej identity, dochádza k liberalizácii ekonomiky a oslabovaniu, akoby odumieraniu princípu sociálnej spravodlivosti. Namiesto neho nastupuje princíp „trhovej spravodlivosti“, ktorý podryva politiku založenú na *princípe solidarity* a v základoch spochybňuje *ideu sociálneho štátu*.

Pokladáme za cenné, že mnohí odborníci nazerajú kritickou optikou aj na argument nezlučiteľnosti sociálnej spravodlivosti s ekonomickou efektívnosťou (tento argument je hojne prezentovaný aj v politických debatách v našom štáte – a väčšinou sa nekriticky prijíma ako nepochybniteľný), a to napriek tomu, že hodnotu trhu ako absolútneho

spoločnosť riadiaceho princípu, napadli a fundovane spochybnili viacerí významní vedci a politici (napríklad **Daniel Bell** - americký sociológ a politológ – autor práce O kultúrnych rozporoch kapitalizmu, odmieta nazerať na trh ako na princíp spravodlivosti, hoci pripúšťa, podobne, ako mnohí ďalší, istú hodnotu trhu ako spoločenského mechanizmu). Bohatstvo nemôže podľa týchto autorov určovať distribúcie dobra vo všetkých spoločenských sférach a preto je potrebná jeho „radikálna redistribúcia“. Ak by voľný trh určoval všetky distributívne procesy a trhové mechanizmy by prenikli do celého spoločenského života, vyústilo by to do „trhového imperializmu“, ku komodifikácii (premene na tovar) každého sociálneho dobra – a to komunitaristi nepripúšťajú.

(5)

Hádam najčastejšie vyslovovaný a najrozličnejšie chápaný pojem (a nielen v našej krajine) je **demokracia**. Každý, kto sa ňou veľmi oháňa, klame, hoci nevedome. Položme si otázku: existoval alebo existuje jediný štát na svete, ktorý by bol skutočne demokratický? Ani antické Atény, ani súčasné USA, ani Anglicko či Francúzsko, ani žiadna iná krajina. Nijaká vláda ľudu. Vždy bol ľud ovládaný šikovnými manipulátormi, magickou demagógiou. Aby si ľud naozaj mohol vládnuť, a nie len raz za niekoľko rokov hádzať lístoček do urny, na to treba oveľa viac než len demokraciu skloňovať vo všetkých pádoch. Skúsenosť nás učí, že mierom sa najvehementnejšie oháňajú bojovníci a demokraciou bábkoherci vodiaci ľudí za nos. Ešte sme nevideli, že by existovalo ministerstvo útoku, vždy – aj u najzarytejších agresorov sa nazýva ministerstvom obrany.

Navyše si v tejto súvislosti treba so všetkou vážnosťou uvedomiť, že ani demokracia sama osebe v jej ideálnej, najčírejšej, najlepšie mienenej a v praxi určite neuskutočniteľnej podobe **nie je cieľom, ale iba prostriedkom**, aby bol ľudský život znesiteľnejší, dôstojnejší, krajší a lepší. Ved' najskôr by bolo opäť treba si vyjasniť skutočný obsah **pojmu ľud**. Ak je ním väčšina národného spoločenstva (alebo celé), potom treba preskúmať jeho kvalitu, či nejde iba o súčet jednotlivcov s individualistickými zámermi a cieľmi. V tom prípade by sa demokracia zmenila na anarchiu, ktorú by bolo treba mocensky zvládnuť. Ak by išlo o súčet individualít, nebola by zasa potrebná žiadna vláda, pretože

by sa riadili morálnym princípom maximálnej náročnosti k sebe a maximálnej tolerantnosti k iným, so spoločným zámerom – sledovať blaho celého spoločenstva a podriadit' mu osobné záujmy. Takého spoločenstva však niet. Už *Jean Jacques Rousseau* napísal, že demokraticky by si mohol vládnúť iba národ bohov. Od jeho čias sme na bohov nedorástli. Čím teda suplujeme demokraciu?

Za základ demokracie považujeme spoločenskú dohodu, opierajúcu sa o optimálny výber zákonov a ich tvorcov v podmienkach úplnej slobody. A základom tejto optimálnej dohody spoločnosti má byť tvorba spoločného systému hodnôt, cieľov, noriem. V skutočnosti však ide o požiadavku nerealizovateľnú v pravom význame pojmu demokracia. Ľud ako celok by nikdy k spoločnej dohode nedospel, odhliadnuc od faktu, že niet podmienok umožňujúcich úplnú slobodu. Vždy musia túto spoločenskú dohodu navrhnúť jednotlivci a predostrieť ju ľudu na posúdenie. Zrelosť dohody závisí od duchovnej zrelosti jej tvorcov, či dokážu vycítiť a zabstrahovať vnútornú túžbu ľudu do systému zákonov, hodnôt, cieľov a noriem.

Tým sa však skutočný význam slova demokracia posúva do inej polohy a mal by sa nahradiť iným pojmom, ktorý zatiaľ nepoznáme. Azda vláda šľachtých? Tí by zasa odmietli vládnúť. Alebo služba ľudu? V politickej praxi je totiž demokracia hrou navrhnutou jednotlivcami: budeme sa tváriť, akože by sme vládli sami, ale dobrovoľne sme sa nechali zastúpiť jednotlivcami. Máme právo vyslovovať množstvo názorov a oni zasa rozhodnúť, ktoré z nich sú správne. Veľkosť demokracie závisí od miery hodnovernosti tejto hry, najmä ak sa aktéri zavše vymenia. Vždy je však lepšia ako totalita, ktorá je ľudsky nedôstojná a neznesiteľná, ba horšia ako všeludský ideál. Nič lepšie zatiaľ nemáme, iba túžime mať.

S demokraciou úzko súvisí *pojmem slobody*.

Ale práve tak, ako ľudstvo nevytvorilo skutočnú demokraciu, nedospelo ani k skutočnej slobode, pretože jej celostný obsah sme nedokázali ešte ani obsiahnuť. Rozličné definície slobody sú iba označeniami staníc na ceste jej poznávania. Od stoického popierania možnosti slobody – osud vedie alebo násilne vlečie – cez *Spinozovo* chápanie slobody ako

panstva rozumu nad zmyslami a ich prekonávanie vášnivou túžbou po poznaní, *Fichteho* slobodu v dobrovoľnom podriadení sa indivídui zákonom a cieľom ľudského rodu, ku *Camusovej* slobode ako neúnosného bremena, driny, diaľkového behu v úplnej osamelosti – sú svedectvom hľadania, dozrievania ducha. Sloboda je až jeho úplná zrelosť. A my sme zatiaľ približne na úrovni Camusovskej existenciálnej antitézy. Syntéza nás iba čaká.

Veru, nie je jednoduché zachovať si slobodu vo svete, ktorý je síce deklarované slobodný, ale príliš ohlupujúci rafinovanými zásahmi, ktoré majú jediný cieľ: otupiť prirodzený príklon k ozajstnej slobode, teda k ideálu z úsvitu moderných dejín. Vieme, že ťažké je vzdorovať napríklad bohapustej reklame, ktorá je založená na vábení a klamstve. Máme síce slobodu, to množstvo informácií vytvára vlastne neslobodu, pretože nás pohlcuje. Neplatí to, čo vidíme a precitujeme vlastnými zmyslami, ale to, čo nám pred zrak vykresľuje všade prítomný mediálny tlak.

Možno iba súhlasiť s názorom renomovaného slovenského básnika a dramatika Pavla Janíka, že priemerne inteligentný a rozhladený človek už 18 rokov žasne nad perfídny (podlý) metódami demokratickej(?) propagandy. Napríklad v súvislosti s výrazne spochybnenými obvineniami arcibiskupa Jána Sokola sa na obrazovkách našich demokratických (?) televízií často objavuje záhlavie tajného rozkazu ministra Štátnej bezpečnosti z 20. 12. 1951, ktorého názov Používanie telesného násillia pri vypočúvaní – poučný rozkaz evokuje, že rozkaz nariaďuje používanie telesného násillia, hoci v skutočnosti ho dôrazne zakazuje a nariaďuje veliteľom všetkých stupňov v tomto zmysle výchovne pôsobiť na svojich podriadených a preventívne ich kontrolovať, pričom zdôrazňuje trestnú zodpovednosť nielen tých príslušníkov ZNB, ktorí by sa násillia dopustili, ale aj ich veliteľov a všetkých ostatných príslušníkov, ktorí by o takomto nezákonnom konaní vedeli a nezabránili by mu, alebo by ho neoznámili. Demokratická (?) propaganda tohto druhu osobitne vyniká v čase mučenia a vraždenia väzňov v amerických vojenských a tajných väzniciach na celom svete, ktoré zostáva bez trestu alebo so symbolickými trestami – napríklad 9 mesiacov za vraždu niekoľkých väzňov, prípadne zníženie vojenskej hodnos-

ti. A to si o totalitných 50. rokoch 20. storočia iste málokto robí ilúzie, len si ich netreba zbytočne robiť ani o demokratickej (?) súčasnosti.

No ak sme ešte stále presvedčení, že demokracia znamená slobodu vyslovovania a uplatňovania vlastného presvedčenia, malo by nám byť jasné, že pokračujúcou a mohutnejúcou globalizáciou kapitalizmu sa stáva slobodné vyjadrovanie a presadzovanie vlastného názoru čoraz problematickejšie. Pritom naši ľudia ani veľmi nevnímajú, že ich pohltil politicko-ekonomický systém, ktorý sami vytvorili. Dobrovoľne a nevedome! Nanajvýš s vedomím vlastnej slabosti.

V poslednom čase vzbudila celosvetový ohlas kniha Noreeny Hertzovej *Plazivý prevrat*, ktorú v českom preklade vydalo nakladateľstvo Dokořán. Hertzová je špecialistkou na investičné bankovníctvo, v 90. rokoch pracovala pre Svetovú banku v Rusku a na Blízkom východe, v súčasnosti pôsobí v Centre pre medzinárodný obchod a management na univerzite v Cambridgi. Hoci Hertzová priznáva, že patrí k vyššej strednej triede a žije v blahobyte, napriek tomu sa nevzdala kritického myslenia vo vzťahu k súčasnému globalizačnému procesu. Podľa Hertzovej počas posledných dvoch desaťročí došlo k radikálnemu posunu v rovnováhe síl medzi sférou politiky a ekonomiky, ktorý postavil politikov do pozície podriadenej vplyvu megakorporácií. Tento proces, ktorý sa rozrástol po svete do obľudných rozmerov, spustili počas svojej vlády Margaret Thatcherová a Ronald Reagan. Nech tento fenomén posudzujeme z akejkoľvek strany zisťujeme, že nadnárodné korporácie fakticky preberajú funkcie štátu a v podstate začínajú likvidovať demokraciu.

Dnes stojíme na kritickej križovatke, vraví Noreena Hertzová. Ak nič neurobíme, ak sa nevzoprieme plazivému prevratu, nespochybíme svoj hodnotový systém, ak neprijmeme vlastný podiel viny za vytváranie tohto „nového svetového poriadku“, potom je všetko stratené. Pokračujúca erózia vlád a politiky predstavuje nebezpečenstvo pre všetkých bez ohľadu na politické presvedčenie. (6)

Svet obchádza obava. Živí ju strach z neznámeho z rozmerov mohutného cunami krízy svetového kapitalistického finančnictva, kapitalizmu, ktorý tradičnými metódami nevie zabezpečiť trvalo udrža-

teľný rozvoj civilizácie, ekológie a globálnej rovnováhy spojenej s rozvojom a rozširovaním priestoru demokracie. Terajší stav je neznesiteľný, dokonca americkí hospodárski profesori, ktorých ozaj nemožno podozrievať z nijakých socialistických tendencií, kriticky hovoria o štátnomonopolistickom kapitalizme. A jeho motto: zisky sa privatizujú a straty sa socializujú, čo preložené do dnešného jazyka znamená; nejde o krízu, ide o to, že kríza musí byť dostatočne rozsiahla tak, aby všetkých uvrhla do chaosu, potom nemá štát iné možnosti, len pribehnúť s peniazmi daňovníkov na pomoc.

Takýchto citátov sa dajú zistiť celé desiatky – nie však v našich médiách a ak áno, až teraz, keď je všetkým všetko jasné – teda je jasný rozsah americkej krízy a jej globálnych následkov.

Môžeme azda tvrdiť, že necítíme napätie spoločenskej atmosféry, nielen na Slovensku, ale na celom svete? Napätie rovnako v sociosfére ľudstva ako aj v psychosfére človeka? Napätie vyplývajúce z pocitu, že je nám čosi tesné, nedostačujúce, neuspokojujúce, nevysvetľujúce? Nemožno sa domnievať, že práve táto situácia celkového nedefinovateľného pocitu, akéhosi rozčarovania či čohosi vyvoláva aj pocit znehodnocovania slov, pretože ich bežné významy, ešte stále používané zvykovým právom, strácajú konvertibilitu medzi tým čo hovoríme a čo cítime. Vieme, že tento problém hodnotového prehodnocovania sa nedotýka iba pojmov už spomenutých v tejto štúdii, ale pojmov vôbec, aj hmoty, priestoru a času.

Literatúra:

5. Farkašová, E.: Aktuálne o sociálnej spravodlivosti. In: Slovánska vzájomnosť, ročník VI, september 2006.

6. Černík, M.: Nastáva smrť demokracie? In: Slovánska vzájomnosť, ročník V, december 2005.

Príhovor kardinála Jána Ch. Korca na Devíne

Sviatok sv. Cyrila a Metoda nám ponúka možnosť zahľadiť sa do hĺbky stáročí nášho Slovenska a života našich predkov. Hľadáme na kresťanské vzácne nálezy z Bojnej, pripomíname si 1180 jubileum Pribinovho kostolíka z roku 828 v Nitre. Myslíme na príchod geniálnych a obetavých bratov zo Solúna roku 863. Ceníme si ich neuveriteľný preklad celej Biblie do staroslovienciny a ich krásnu báseň Proglas o evanjeliu. Udivuje nás založenie Nitrianskej diecézy bulou *Industriae tuae* adresovanou Svätoplukovi roku 880 a skutočnosť, že táto diecéza je dodnes stále živá – už 1128 rokov.

Nie sme včerajší. Máme hlboké historické korene.

To je naša hrdosť navonok pred Európou. Pre vnútorný život nášho Slovenska je to zas výzva vážne chápať zmienku o cyrilometodskej tradícii v Preambule Ústavy Slovenskej republiky a žiť podľa tejto tradície.

Pretínať korene a chcieť sa odtrhnúť od veľkých mravných a náboženských síl týchto našich koreňov by bolo samovraždou kultúry a národa. Naše školy vyrástli z kresťanstva cez Akadémiu Istropolitana, Prešovské kolégium a Trnavskú univerzitu a družili sa k chrámom celého nášho Slovenska. Mená Bernolák, Hollý, Sládkovič, Suchoň, Fulla či Hložník, spolu s dnešnými kultúrnymi osobnosťami boli a sú piliermi života národa.

Celá naša kultúra na Slovensku tak bola a je preniknutá kresťanstvom.

To má pre náš celý život na Slovensku podstatný význam. Ak sa násilnícke režimy Osvienčimov a Gulagov nazdávali, že človek - občan žije 70 rokov a potom celý zhnie na cintoríne, podľa toho zachádzali s človekom ako so zvierat'om, ktoré im pomáha panovať..

ak je človek od prvej chvíle života zameraný na Nekonečno v poznaní, chcení, v tvorbe i túžbach a ak je bytosťou večnosti, ako hovorí

kresťanstvo, má nedotknuteľnú dôstojnosť a práva. Preto je záväzná každého človeka naskrz rešpektovať.

Úlohou štátu je zabezpečovať úctu k človeku, zabezpečovať spravodlivosť čo do práv a povinností a budovať i udržiavať dôstojné spolužitie všetkých občanov. Ak štát popri sociálnej spravodlivosti uskutočňuje priam program solidarity aj s najslabšími, je to už vec blízka kresťanskej láske. Vláda v demokratickom štáte má výkonnú moc a je službou všetkým občanom. Zaslúhuje si patričnú úctu. Jej výkonná moc podľa Ústavy podlieha kontrole Parlamentu a ďalším inštitúciám. Táto kontrola zahŕňa i kritiku činnosti vládnych orgánov. No ako má byť tvorivá činnosť vlády, tak má byť tvorivá aj každá jej kritika pre dobro občanov. Parlament má byť tribúnou hľadania spravodlivosti a nikdy nemá byť tribúnou nenávisťi a znevažovania pred tvárou občanov a najmä mladej generácie, čo je výslovne deštruktívne. Opravdivý politik, volený občanmi, plní svoje poslanie odborne na výške a chápe veľkosť a zodpovednosť svojho poslania. Ctí si morálku a pôsobí podľa nej.

My veriaci sa modlíme v chrámoch i v súkromí za tých, čo spravujú život, aby boli na výške svojho historického poslania.

Aj na Slovensku sa modlíme, aby sme spoločne rozvíjali zdravé zásady našich cyrilometodských tradícií a aby Boh požehnal náš život v národe i v štáte.

Nitra – Devín, 5. júla 2008

Čosi ako čítanie z gule

Teodor Križka

K najnovším svetovým udalostiam – rozmiestňovaniu amerických vojenských základní v Kosove, Česku a Poľsku a gruzínskej protiruskej provokácii – prinášame aj názor z pravého krídla politického spektra na Slovensku: úvodník z pera známeho slovenského básnika a šéfredaktora pravicového dvojtyždenníka KULTÚRA č. 15 z 10. septembra 2008.

Mohol by som sa vám prihovoriť na mnoho tém. Po letnej pauze je tých námetov neúrekom. Akoby zlo nepoznalo uhorkovú sezónu. A veru, pomyslel som si, mohlo radšej ísť oddychovať voľakam k moru. Veď aj šlo, ale nie oddychovať, no rúcať a zabíjať – v podobe hurikánu, ktorý sa rútil na americké pobrežie. A tak mi v tejto súvislosti napadlo, prečo tzv. moderný človek, oddojčený osvietenstvom, dokonca i ten veriaci, necíti znamenia čias. Keby si americká administratíva hoci aspoň raz ročne, v období hurikánov, uvedomila, že jej ekonomická a vojenská moc nie je papek, ktorým má zvyšok sveta mlátiť po hlave, no byť príkladom ostatným štátom a národom, USA by i dnes boli lepšou alternatívou, tak, ako tomu bolo donedávna. No po páde komunizmu sa jej šťastena otočila chrbtom. USA zabudli, že chceli byť príkladom, a poponáhľali sa obsadiť čo najviac pozícií na šachovnici sveta. Postkomunistické štáty, zdeprimované desaťročiami malomocnej totality, im padli k nohám takpovediac ako zrelé hrušky. Ale im to nestačí. Idú ďalej. Idú za novými zdrojmi. Za ropou a plynom. Ovládnu Balkán a Pobaltie. Idú do Afganistanu a Iraku. Rozmiestňujú radar v Česku, rakety v Poľsku. Šuchocú dolármi nad hlavami Ukrajincov a naposledy vznešeného Gruzínska. To všetko za hlasného súhlasu médií, ktorých vlastníci sú napospol vyznaváci monopolárnej americkej dominancie.

Iba slepý si nevšimne, ako sa USA opevňujú. Okolo svojich hraníc? Ha-ha! No tak kde? Predseda okolo matičky Rusi.

Keď som pred šesťnástimi rokmi z úst kandidáta na prezidenta USA osobne počul, že Rusko sa má rozpadnúť na niekoľko desiatok štátov, spomenul tuším päťdesiatšesť, začal som si všímať, čo sa to vlastne pod rúškom demokratických revolúcií a humanitárnych vojenských zásahov deje. A keď okrem iného spomenul, že i Čína sa rozpadne na štyri štáty, vtiahnutá do konfliktov, a zámenkou bude vojna so Severnou Kóreou, mal som pocit, že sedím pred dobre informovanou Sibylou.

To všetko bolo možné projektovať v čase, keď v Bielom dome zabávali svet hrou na saxofóne a v Kremli pil vodku skorumpovaný Jel'cin. No výhra republikána Busha vyčírila scénu. Časy, keď víťazila pravda a láska, sa skončili. USA pridali plyn na motore svojich dobyvačných chůťok, a tak aj v Kremli musel chtiac-nechtiac nastať poria-

dok. Bush však vedel, že má náskok a že ten náskok musí čo najlepšie využiť, kým sa ruský medveď nepostaví na nohy.

No a máme tu stav, ktorý už poznáte. Ruské vojská obsadili Osetínsko a Abcházsko, teritória tendujúce k spolupráci s ním, zatiaľ čo zvyšok Gruzínska usiluje o vstup do NATO.

Iba na porovnanie: Predstavte si, že by Rusi s Kubou obnovili vojenský pakt, alebo by reagovali pozitívne na ponuku Huga Chaveza rozmiestniť bombardéry na území Venezuely. Bol by to asi šach-mat. Ale tak ďaleko ešte nie sú. Zatiaľ kontrujú jednostrannému úsiliu Kosova „osamostatniť sa“ do područia USA a vytlačiť tak definitívne Rusko z pozície na Balkáne.

Aké je to krásne, hovoriť o ľudských právach všade tam, kam sa potrebujeme votrieť podľa možností bez strát, s vylúčením vojenskej sily. Aké je to ušľachtilé nahovárať Dávidovi, že je Goliáš. Keď Pán Boh dá, predsa aj motyka vystrelí. Gruzínska motyka síce vystrelila, no utrpela fiasko. Rusko už, zdá sa, definitívne povedalo, a dost'. Kto počúva propagandistické rečičky „pravdoláskovcov“ typu Václava Havla, ktorí pravdu a lásku sprivatizovali do vienka anglosaských záujmov, už neuverí, že týmto ľuďom išlo len o slobodu ľudského svedomia.

Ha-ha po druhý raz, tentoraz do vlastnej hrsti.

Aj ja som tak naivne, až detsky veril Vaškovým srdiečkam, ktoré s obľubou kreslil pod svoj podpis. I ja som veril, že to myslí vážne, keď vraví, že po rozpustení Varšavskej zmluvy sa má rozpustiť i NATO. I ja som sa nádejal, že to celý svet odzbrojí, nielen slovenský zbrojárenský priemysel, čo spôsobilo stratu práce pre státisíce Slovákov. I ja som si myslel, že máme byť Rusku tak trochu vďační, že vyhadzujú komunizmus, ktorý im zo západu exportovali pred deväťdesiatjeden rokmi, nevystrelil po nás ani jeden náboj. Veď ak by sa mali rozpadnúť USA, pochybujem, že by ich kopance nezasiahli pol sveta.

Nepokračujem ďalej. Nejdem hodnotiť, či Rusko bolo v práve vtrhnúť na územie Gruzínska, ako nejdem hodnotiť prítomnosť stoviek dôstojníkov cudzích armád školiacich tú gruzínsku na boj – s kým?

Chcem len pozvať k zamysleniu sa, čo to všetko znamená pre nás a pre naše Slovensko. Chcem pozvať k uvažovaniu, že súc v NATO a EÚ môžeme byť vtiahnutí, a vlastne aj sme vtiahnutí, do zámerov USA a jeho spojencov kdekoľvek, kde si to uzmyslia, podobne, ako sme boli vtiahnutí do expanzie globalizáciechtivého komunizmu. A kladiem otázku, čo to znamená pre nás. Či sa u nás skončí slobodná diskusia, ktorá sa nikdy nemohla ani začať, lebo médiá ju jednoducho neumožnili. Či ľavicový bolševizmus nevystrieda bolševizmus pravícový. A nakoniec, či pred sebou nemáme nové päťdesiate roky, len v inej, možno oranžovej farbe, keď sa opäť – po koľký raz – budú lámať aj naše charaktery.

Objavovanie začiatku

Ing. Marián Tkáč, CSc.

Kalendáre treba čítať. Aj informáciu o tom, že doc. Vladimír Ferák, odborník na genetiku, skúmal historický genofond dnešných Slovákov a dospel k zisteniu, že vyše 80 percent Slovákov zdedilo gény po predkoch, ktorí žili v strednej Európe už v mladšej kamennej dobe, čiže asi 6-tisíc rokov pred Kristom (pred 8 tisíc rokmi). Podľa toho sú Slováci porovnateľne autochtónnym obyvateľstvom ako takmer všetky ostatné európske národy (až na tie výnimky, ktoré „zaujali vlast“ v 9. storočí po Kristovi). Tieto údaje som našiel v Gréckokatolíckom kalendári na rok 2008. Známe „veľké sťahovanie národov“ v 5. a 6. storočí, ktoré tak propagoval Šafárik na rozdiel od Liszta, bolo iba veľkým sťahovaním koristníckych kmeňov a skupín typu Hunov či Avarov. Roľníci pevne a oddávna sedeli vo svojich sídlach.

Aj keď pravdepodobne naozaj nič nefascinuje viac ako objavovanie začiatku, nám to stále upierajú. A že ide o vážnu vec, stačilo, aby si dovolil predseda vlády pripomenúť „starých Slovákov a ich kráľa Svätopluka“ a hneď sa to začalo mlieť. V prvom prívale cunami to rozbesnelo našich medzinárodne (rozumej v Česku) uznávaných „historikov“, teda tých, ktorí až doteraz majú natrčené ucho do Prahy a stade dobre vedia, čo je pravda ... Čo na tom, že vo významných európskych

encyklopedických dielach (svetoznáma Britannica, nemecký Meyers Lexikon, francúzska Encyclopaedia Universalis alebo Larousee) sú informácie o tom, že na území Slovenska a časti Moravy sídlia Slováci prinajmenšom od 5. – 6. storočia, inými slovami hovoria teda o našej nepretržitej kontinuite? Niektorí „historici“, ktorých živíme z našich daní, pokojne uvádzajú „starých Maďarov“ (to im ani neprekáža, že v súvekých textoch sa uvádzajú aj ako „Turkoi“ a pred rokom 896 o nich v Európe nechyrovať) či „starých Čechov“ (v origináli „Boemi“) majú pre vlastných predkov len opisné pomenovanie „slovanské obyvateľstvo sídliace na území Veľkej Moravy“ prípadne ešte hovoria o Slovenoch či Slovienoch.

PhDr. Ernest Sirochman (opäť v spomínanom kalendári) uverejnil text K pomenovaniu našich predkov a ich jazyka, v ktorom píše: „Predstava o tu (myslí sa na území ríše u nás najviac známej ako Veľkomoravská ríša, ktorej dve tretiny tvorilo územie dnešného Slovenska) žijúcich Praslovákov sa opiera o historické aj archeologické doklady... jazykovedci dospeli k názoru, že slovenčina sa organicky vyvinula z praslovenčiny, teda musel tu existovať aj je nositeľ, t. j. Slovák“.

Pravda, máme tu aj pomenovanie „Slovieni“ a „staroslovienčina“. Kde sa vzali? Termín Slověni, slověnský, staroslověština zaviedla pražská lingvistická škola, v ktorej hral dôležitú rolu Jiří Polívka. Kto to bol? Narodil sa 6. marca 1858 v Enns ako Georg Polívka a zomrel 21. marca 1933 v Prahe ako uznávaný český slavista, istý čas vedúci funkcionár Československej akadémie vied. Tento človek navrhol v roku 1883 v štúdiu Kterým jazykem psány jsou nejstarší památky jazyka slovanského – starobulharsky či staroslověnsky?, aby sa namiesto dovtedy všeobecne používaného pojmu **staroslověnský jazyk**, začal používať termín „staroslověnský jazyk“. Aj keď Polívkov pokus odmietali najmä poľskí slavisti, jeho českí kolegovia návrh prijali, lebo vedeli o čo ide. A ich učenívi „slověnský“ žiaci, nevediac, o čo ide, spoločne s koncepciou „československej jazykovej jednoty“ tiež prevzali grafému „ě“ a neskôr „ie“ a začali používať tvary Slovieni, slověnsky, staroslověština, hoci to nemá žiadne historické ani filologické opodstatnenie.

Cieľom tejto navonok „malichernej gramatickej novoty“, na ktorú sme si zvykli, mal byť pokus o prekonanie súvislosti medzi slovenčinou a najstarším kultúrnym jazykom Slovanov – Slovänov – Slovenov – Slovákov. Malá, nebadaná zámena „e“ za „ě“ a „ie“ mala prispieť (a aj prispela) k zoslabeniu starých národných tradícií Slovákov, a pripraviť tak pôdu na ich asimilovanie do "československej" etnickej i jazykovej jednoty. Edvard Beneš, známy „slovakopesimista“, ešte aj po druhej svetovej vojne dokola tvrdil, že preňho sú Slováci iba „vätev národa českého“ a slovenčina je len nárečím češtiny podobne ako hanáčtina. Akáže potom „staroslovenčina“!

Ignorácia slovenského národa nijako nemohla pripustiť jeho dávnu existenciu, dokonca jeho politický, kultúrny a náboženský primát v priestore západných Slovanov pred 9. a 10. storočím, prejavujúci sa v jeho mene. A tak nám do hláv vtiekli pojmy, ktoré si umelo vymysleli naši mladší bratia, aby sa mohli tváriť, že sú starší. Je teda asi najvyšší čas, aby sme definitívne prestali s papagájovaním.

Kalendáre sa naozaj oplatí čítať. Skúsme aj na základe informácií jedného z nich prestať s používaním nenáležitých novotvarov „staroslovenčina“ a „Slovieni“ práve pri príležitosti 125. výročia ich zrodu. Všeobecne ich nahraďme prirodzenými pojmami „staroslovenčina“ a „Slováci“ resp. „starí Slováci“.

Ilja Čičvák:

Ked' bohovia nemrú

Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, Bratislava 2008

Poznaním proti manipulácii

Slovenský spisovateľ žijúci v Kanade Ilja Čičvák oslovuje čitateľskú verejnosť na Slovensku románom *Ked' bohovia nemrú* (Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, Bratislava 2008), ktorý je predovšetkým zložitým psychologickým portrétom človeka v bezohľadných osídloch násilia prameniaceho z iracionálneho systému totalitnej politickej moci. Príbeh je situovaný do prvej polovice 50. rokov, ktoré charakterizoval pseudorevolučný teror vyplývajúci najmä z nekritického kultu nekritizovateľnej osobnosti sovietskeho lídra Josifa Vissarionoviča Stalina.

V tejto súvislosti však treba pripomenúť, že na Slovensku hrubé porušovanie zákonnosti a ľudských práv pokračovalo aj po Stalinovej smrti, čo sa eklatantne prejavilo v známom inscenovanom justičnom procese s tzv. slovenskými buržoáznymi nacionalistami, v rámci prípravy ktorého boli neľudskému zaobchádzaniu a mučeniu vystavení prominentní ľavicoví intelektuáli – básnik Laco Novomeský a politik Dr. Gustáv Husák. Výsledkom bolo ich odsúdenie na doživotné tresty, ktoré po desiatich rokoch ukončili rehabilitácie v 60. rokoch 20. storočia. Práve Gustáv Husák na základe tragických osobných skúseností z 50. rokov sa po okupácii Československa armádami spojeneckých krajín Varšavskej zmluvy v auguste 1968 z pozície kľúčového politického predstaviteľa pričínil o to, že nasledujúca normalizácia inváziou iritovanej československej spoločnosti nemala podstatne monštruóznejší charakter.

Najnovší román Ilju Čičváka je teda s odstupom 50 rokov psychologickým pohľadom na prežívanie útrap intelektuála, ktorý sa bez objasnenia dôvodov stal obeťou absurdných stalinských represálií. Dielo zároveň po 40 rokoch vstupuje do kontextu slovenských i českých umeleckých a dokumentárnych artefaktov, ktoré sa počas politického odmäku od začiatku 60. rokov kriticky vyrovnávali s predchádzajúcim obdobím stalinských perzekúcií. Spomeňme aspoň kultové knihy Ladislava Mňačka *Kde sa končia prašné cesty* (1962), *Oneskorené reportáže* (1963), *Ako chutí moc* (1968); ďalej legendárnu publikáciu Romana Kaliského *Obžalovaný, vstaňte!* (1963); populárny titul Eugena Löbla všeobecne známy ako *Svedectvo o procese s úplným názvom Svedectvo o procese s vedením protištátneho sprisahaneckého centra na čele s Rudolfom Slánskym* (1968) a v neposlednom rade český bestseller Arthura Londona *Doznání* (1969), sfilmovaný vo Francúzsku v roku 1970.

Súčasný tvorivý počin Ilju Čičváka z hľadiska subjektívnych čitateľských skúseností, ako aj z objektívnych literárno-historických hľadísk si bude hľadať svoje miesto v naznačených tematických, hodnotových, etických a estetických súradniciach. Treba povedať, že román *Keď bohovia nemrú sa nečíta ľahko* – nielen pre ťaživý obsah reflektujúci neodôvodnenú tragédiu kruto stíhaného nevinného protagonistu príbehu, ale aj pre komplikované psychologizujúce techniky rozprávania, ktoré si autor zvolil.

Spisovateľ Ilja Čičvák sa programovo hlási k tomu, že sa vyhýba realizmu bez ohľadu na jeho prívlastky. V tomto zmysle treba vnímať, chápať a prijímať mnohé aplikované naratívne postupy, kreatívne metódy, výrazové inštrumentárium a vyjadrovacie prostriedky. Vráťane neraz náročných akademických, filozofických, sociologických, ideologických a politologických replík a diskusií vkladanych do úst nielen intelektuálne založeným postavám, ale aj väzenským dozorcami v kameňolome.

Autorská licencia sa tiež do značnej miery uplatňuje v zobrazovaní brachiálnych praktík. Z doteraz publikovanej fiktívnej i faktografickej literatúry poznáme mnohé spôsoby násilného zaobchádzania s ľuďmi v 50. rokoch v Československu, ale v románe Ilju Čičváka sa často

používa navliekanie vreca na hlavu, čo je metóda, s ktorou sa naša verejnosť zrejme po prvý raz zoznámila v knihe *Lstí a klamem s podtitulom Znepokojivý pohľad do nitra Mossadu* (Toronto 1990, Bratislava 1991) – jej autormi sú kanadský žurnalista Claire Hoy a bývalý dôstojník izraelskej spravodajskej služby Victor Ostrovsky. Navliekaním vreca na hlavu sa v izraelskej praxi zastrašujú a dezorientujú vypočúvané osoby. Odvtedy tento postup poznáme z mnohých amerických filmov ako metódu teroristov a súčasť výcviku spravodajských dôstojníkov, najmä však zo šokujúcich autentických záberov trýznených väzňov v americkej vojenskej väznici v Iraku.

A tu sa už od zdanlivého odbočenia k jednému z frekventovaných detailov románu *Ilju Čičvák* *Keď bohovia nemrú* dostávame k podstate posolstva pertraktovaného literárneho diela, ktoré je predovšetkým principiálnym protestom proti neľudskému zaobchádzaniu s ľuďmi z pozície politickej moci, proti každej forme totalitarizmu, proti násilnostiam sprevádzajúcim uskutočňovanie najrozmanitejších deklaratívne šľachetných myšlienok, pohnútok a cieľov kedykoľvek v dejinách, nevynímajúc najaktuálnejšiu súčasnosť. A na záver - možno nad rámec knihy – dodajme, že jedinou možnosťou odvrátenia degenerácie politických systémov na autokratické modely vládnutia či policajné režimy chrániace iba záujmy úzkych skupín elít nie je pasívne prijímanie vlastného osudu, ale vedomé vzpieranie sa všetkým druhom informačnej a dezinformačnej manipulácie, veľmocenských hier, ideologickému vymývaniu mozgov, teda sústavné zvyšovanie poznania a občianskej aktivity čo najširších vrstiev spoločnosti.

Pavol Janík

Priekopník a odporca totality

Prozaik, autor literatúry faktu a publicista Ladislav Mňačko začal tvoriť ako presvedčený komunista. Politickou esejou *Siedma noc s podtitulom Skúsenosti a obžaloba jedného komunistu* (vyšla v nemčine v roku 1968, po slovensky 1990) otvorene priznal aj svoj podiel na stalinských deformáciách: „Svinstvá, ktorých sme sa dopustili, bol to ten Hitler v každom z nás, a nemalo to nič spoločné s mojou predstavou

o ľudskosti. Aj vo mne, aj v nás driemala beštia. V rokoch teroru sa v nás prebudila a urobila svoje. Myslel som si, že je povinnosťou komunistu urobiť všetko, aby tú beštiu v nás zničil. Vzbúril som sa. Vzbúril som sa o niečo skôr ako mnohí iní...“

Do komunistickej strany vstúpil Mňačko v roku 1945. Po februárovom prevrate v roku 1948 nadšene vítal nový režim.

Od roku 1956 pracoval ako šéfredaktor časopisu Kultúrny život, v ktorom naplno uvoľnil priestor na odbúranie dogmatizmu a kultu osobnosti vo verejnom živote. V roku 1967 vystúpil spoločne s J. Seifertom a F. Hrubínom proti ideológii režimu na II. zjazde československých spisovateľov. Na jeseň toho istého roku sa odmietol vrátiť do vlasti a demonštratívne ostal v Izraeli na protest proti československému postoju v izraelsko-arabskej vojne. Zbavili ho občianstva a vylúčili z KSČ. V lete 1968 sa vrátil do Československa, aby sa aktívne zapojil do obrodného procesu. Po okupácii vojskami Varšavskej zmluvy odišiel do emigrácie druhý raz. Spolu s manželkou Evou, dcérou básnika Ivana Kraska, sa usadil v rakúskej dedinke Grosshöflein a domov sa vrátil až o dvadsať rokov.

Ladislav Mňačko sa narodil 29. januára 1919 vo Valašských Kloboukoch na Morave v rodine papučiaru. Bol malý chlapec, keď sa jeho rodina presťahovala do Martina, kde strávil detstvo. Študoval na gymnáziu a napokon sa vyučil za obchodníka.

V roku 1939 sa po vyhlásení Slovenského štátu neúspešne pokúsil o útek do Sovietskeho zväzu. O rok nato mu nevyšiel pokus o prekročenie nemecko-holandských hraníc, za čo bol väznený v koncentračnom tábore a neskôr deportovaný na nútené práce do baní pri nemeckom Essene. Odtiaľ sa mu v roku 1944 podarilo ujsť a dostal sa na rodnú Moravu, kde sa pridol k partizánom na Valašsku.

Na svoju mladosť spomínal v jednej zo svojich kníh: „Mal som štrnásť rokov, keď sa Hitler dostal k moci... Hoci som vtedy ešte presne nevedel, čo je to fašizmus, stal sa pre mňa zosobnením záhuby. Rozhodol som sa nepoddať. Nikomu. Proti fašizmu som bojoval slovami, činmi i zbraňou. Fašizmus bol porazený, ale pocit, že sa stále kdesi

brúsia nože, ma ani potom neopustil. Bola tu vydieračská jadrová politika Američanov. Proti tomuto nebezpečenstvu som nevidel inú možnosť odporu ako práve komunizmus. Videl, hľadal som v ňom jedinú záruku proti záhube.“

Pracoval ako spravodajca pre Rudé právo a Pravdu v mnohých európskych a ázijských krajinách. Knihy z jeho prvého obdobia tvoria najmä cestopisné a politické reportáže a črty z domova a zo zahraničia. Vladimír Mináč svojho kolegu výstižne charakterizoval: „Bol hlasitý, vždy ho bolo doďaleka počuť. Nič nezrádza, prezrádza iba to, čo malo ostať utajené. Najväčšmi zazvonili jeho Oneskorené reportáže, ktoré vyšli v roku 1962. Je paradoxom doby, že vyšli najmä vďaka Vasil'ovi Biľakovi. Žiaľ, hlasitosť a senzačnosť prehlušila knižku Kde končia prašné cesty, ktorá vyšla o rok neskôr, a bola to knižka lepšia aj smelšia, lebo Mňačko sociologické sondy spúšťal do súdobých tabuizovaných problémov.“

V roku 1959 s výrazným úspechom a značným ohlasom vyšiel román Smrť sa volá Engelchen, v ktorom si Mňačko, podľa vlastných slov, „veľmi málo vymýšľal“. Knihu preložili do 15 jazykov a stala sa literárnou predlohou pre úspešný film J. Kadára.

Posledným doma vydaným Mňačkovým dielom bola známa novela Ako chutí moc (1968), ktorú sám autor označil za politický pamflet zaobalený do románovej formy, rozprávajúci o nových Stalinových pokračovateľoch v bývalom Československu. Kniha vypovedá o hypnotickej sile totalitnej moci. Moc sa môže stať dobrom, moc sa môže stať zlom, záleží na tom, kto ju používa a ako s ňou vie zaobchádzať.

Prvým Mňačkovým po slovensky písaným románom v exile bola satira – podľa kritikov odľahčená orwelliáda – Súdruh Munchhausen (1972). V emigrácii napísal dvanásť prozaických kníh a televízia realizovala deväť jeho scenárov. Preklady autorových kníh vyšli v mnohých európskych jazykoch, ale aj po čínsky, hebrejsky a japonsky. Je ich okolo stovky.

Obdivovaný i odsudzovaný publicista zomrel 24. februára 1994 a je pochovaný v Lukovištiach, v rodinnej hrobke Bottovcov.

Janette Šimková
In: Verejná správa č. 12/2008(krátené)

Karel Sýs **Márna spisby snaha**

Keď sa mi dostal do rúk Almanach finálových poviedok súťaže POVÍDKA ROKU 2007 (vydala Společnost pro média a demokracii, Brno 2008, náklad 200 kusov!), najprv som si myslel, že sa mi ušiel chybný výtlačok. Ale nie, išlo len o postmodernú „ozvlášťujúcu“ grafickú úpravu, vlastne surovo (neumelo?) zalomený text.

Prvotný zámer bol a je iste bohumilý – Literární noviny už druhý rok vyhlasujú súťaž o najlepšiu poviedku roka. Výsledok však len zrkadlí všeobecný stav spoločnosti a osobitne literatúry.

Víťazné poviedky dvanástich autorov sú spredu i zozadu obalené nevkusnými textami porotcov, vydavateľov a bohviekeho ešte. Ako sa nadreli, ako sa obetovali, koľko času strávili pri kritickom site, aké je úžasné, že víťaz – Jan Koubek – je občianskym povoláním zememerač a pod. Aby to každému došlo, svoje slávnostné verejné seabukávanie Lenka Luklová, organizátorka súťaže, uviedla citátom z Kafkovho Zámku o „zememeračovi K.“!

Krstní otcovia knihy próz pocítili potrebu odskočiť si do poézie. O čomže sa rozhodovalo? „O tom, komu pripadne čarovný košík s päťdesiatimi sladkými jablkami (to je obľúbená metafora redaktorov Literárnych novin predstavujúca sumu päťdesiat tisíc korún), kto však získa aj uznanie osobností – znalcov literatúry v porote a preslávi svoje meno v súvislosti s dôstojným literárnym počinom.“

Nuž osobnosti: Antonín Bajaja, Eva Kantůrková (spisovateľka všetkých režimov), Markéta Matoušková („príležitostná poetka“), Karel Oliva (riaditeľ ústavu), Jan Šulc (editor Torstu).

Čítanie je, žiaľ, tristné. Až na jediného autora zrejme nikto nepochopil, čo je to poviedka. Postmodernistické, ale skôr bezradné táranie, siahodlhé, chcene lyrické a dušu skúmajúce popisy, nevydarené pokusy o hlbinnú psychológiu, minimálny (ne)dej, primitívne politické narážky, neplodné prítieranie sa k židovskej problematike...

Břetislav Ditrych (1942), nesporne obratný publicista s umeleckými ambíciami, v Zpětném zrcátku predviedol milé rozprávanie na tému kedysi a teraz. Verný svojmu očareniu technikou v stave zrodu (pred časom vydal výbornú knihu o priekopníkoch českého letectva) vytvářil dojímavú epizódu – rozprávanie Josefa Hajna o prelete Jana Kašpara nad prekvapenou dedinkou, tento priekopnícky čin pozoroval ako dieťa. Lenže to je iba jeden odsek v záplave stoviek odsekov, ktoré sú - napokon napospol pri všetkých autoroch – čo najkratšie a pripomínajú ironickú definíciu poézie ako „krátkych riadkov“. A to je na poviedku čertovsky málo.

Cyrilův lodní lístek Evy Bešťákovéj (1932) je poviedka fádneho strihu o detskom svete, žiaľ, odpozorovanom zvonka. Text možno trefne charakterizovať autorkinými vlastnými slovami: „Podobných kníh mal v tom čase už veľa...“

Potom tu máme Příhody strýce Františka z pera Zdislava Wegnera (1949). Až neznesiteľná táravosť, koľko práve odbilo, ako a odkiaľ svieti slniečko, kto sa na čom uvelebil... Koľko prázdnej slamy musí čitateľ spásť, kým so dočíta k meritu veci: k zhanobeniu Červenej armády, pred ktorou „rodičia pozatvárali dcéry do chlievov, schovali ich v lese alebo jednoducho zahrabali do hnoja“. Ved' čo chciet' od osloboditeľov, ktorých „nikto nevítal“ a ktorí sa na korbách nákladia-kov „tupo pozerali pred seba“? A neuhádli by ste, ako také oslobodenie á la Wegner dopadne? Nuž tak, že jedného z protagonistov, pána Krausa, postavu to zápornú, prejde tank T 34. (Priznajme autorovi objektivitu: nechcene.) Keby som bol sovietskym vojakom, veru by som nechcel nasadiť život za oslobodenie nejakého Wegnera!

Poprevratové dieťa Lucie Purketová (1989) sa v medailóniku vyzna-la z literárnych lások: Karel Čapek, Bohumil Hrabal a Václav Havel. Text – Být jako ostatní – je trošku rozvláčnejšia slohová práca. Ak od niekoho z uvedených vzorov niečo pochytila, tak azda len od tretieho lupeňa kuriózne zostaveného trojlístka.

Solidný výkon previedol ostrieľaný režisér, scenárista, dramatik a publicista Juraj Bindzár (1943). Jeho Pustý vinohrad síce obzory českej

ani slovenskej literatúry nijako nerozšíri, ale aspoň nie je tak zúfalo doslovný. Len keby bol o polovicu kratší!

Jiří Holub (1975) zahral na strunu synovskej lásky. Čas „jít“ a čas jít domů takmer denníkovo mapuje umieranie matky na rakovinu. Silná téma vyžaduje silné spracovanie, aby text neupadol do sentimentality na jednej strane a do drsného popisného realizmu na druhej strane. Jiří Holub („absolvoval na hotelovou a památkářskou školu“ – ach, tá čeština! – je napokon príznačné, že ani jeden z autorov neuvádza medzi vzormi trojtíhového majstra češtiny Vladislava Vančuru) sa nevyhol ani jednej z krajností, dielko však možno priradiť k tomu lepšiemu.

Víťaz súťaže Jan Koubek (1977) prezentuje v poviedke Zahrada, pole, sad konglomerát realizovaných zásad, ako sa má dnes písať. Aby sa tomu nedalo veľmi rozumieť, ale aby sa predsa len aspoň niečomu rozumelo. Aby to vyzeralo, že za otvorenými slovami sa skrýva ešte zašifrovaný význam, ktorý čitateľ môže a nemusí rozlúštiť. Beda však autorovi, keď ho čitateľ chytil za slovo! Zahrabne do prázdna. „Aby ženská mohla hriať, sama potrebuje teplo, a teplo, to znamená drevo. Pekne sčerstva bežať do lesa a stínať stromy. Popíliť a píliť, vláčiť sa s nimi domov a narovnať ich do hraníc...“ No a čo? Samozrejme sa nájdú napínavejšie miesta, ale nie je to ani magický realizmus, ani raný či neskorý surrealizmus, ani Whitman, ani Hrabal, ani Kafka, ani Skácel, keď už máme vziať do úvahy autorove vzory, ale apartné od každého niečo. A ak dobre rozumiem (v postmodernizme si však nikto nesmie byť ničím istý), ide o záumne nadhodené odsúdenie povojnového odsunu sudetských Nemcov.

Vcelku vkusne napísanou poviedočkou Narodeniny Meira Lejba nám chcel Pavel Šlégr (1969) oznámiť, že proti rasizmu nie je nikto imúnny. Jeho ponor do židovskej duše sa však nevydaril a ani vydaril nemohol. Námet sám je však schopný zabezpečiť pozornosť poroty.

Hana Slezáková (1980) sa vo svojom Terikovi spoľahla na grafické okrášlenie textu. Seká odseky ako halušky. Každá veta má svoj riadok. Kde nie je čo povedať, nastúpi kozmetika.

Prekvapivo slabou poviedkou Bubny a dýmavnice sa predviedol Jiří Hájíček (1967). Je síce údajne „kmeňovým autorom brnenského vydavateľstva Host“, ale o brnenských lesoch to nič veľmi lichotivé nehovorí. Banálny štýl, neúnosná popisnosť, otrepaný námiet, dialógy ako z ČT 1.

To Jana Šrámková (1982) v poviedke Žnec stavila na onakejší štýl. Teologické štúdiá ju však odviedli od reality k ošúchanej mystike. „Búrka“ síce „chválila Boha“, ale na čo to bolo, keď „prvé kvapky“ boli – ako inak – „ťažké“! Nič o ničom proti ničomu.

A tak jedinou poviedkou hodnou žánru je Cesta autora dobre známeho čitateľom literárneho časopisu Obrys-Kmen Emila Hrušku (1958). Navzdory „triednemu pôvodu“ sa dostal až do finále, pretože kvalitu zrejme nebolo možné prehliadnuť. Na divotvorný košík päťdesiatich sladkých síce „nedosiahol“, ale napísal geniálnu poviedku!

Teraz iste mnohí vyskočia, že referujem tendenčne, že nadfžam lotrovi zľava. Ani náhodou! Hruška je jednoducho fenomén a v porovnaní s produkciou, s ktorou sa ocitol na jednej palube, priamo hviezdny.

Text bez vatelínu, ani gram zbytočného tuku, nič po lopate, len úplne nevyhnutné scénické poznámky, úsporný dialóg ako údery kladivkom, dej neúprosne kráčajúci k pointe, ktorá síce nad príbehom zažne svetlo, ale zo zostávajúcej tmy sa vynoria nové tajomstvá. Tak ako to má byť. Jediná poviedka z tucta, ktorá sa naozaj dá čítať. Hoci záhadná až do čierna, nepretvaruje sa ako pobeľica, ktorá dlhou sukňou zakrýva křčové žily.

Je až desivé, kde česká režimová literatúra zaviazla. Zavinila si to sama. V celej knihe nenájdeme nič, čím sa žije, čo mučí a ničí túto chorú spoločnosť.

Kto ju bude čítať? A kto ju bude písať, keď doba ešte väčšmi oťáže, smrteľne zaľahnutá zlatým tel'atom?

Preložil *Pavol Janik*

Sedem divov Ruska

Nedávno sa v Európe uskutočnila anketa o siedmich novodobých divoch sveta. Fakt, že sa medzi nimi neocitol ani jeden na území Ruskej federácie, obyvateľov plochou najväčšej krajiny zeme nemilo prekvapil. Preto zorganizovali celonárodnú anketu o siedmich divoch Ruska, v ktorej mohli občania hlasovať prostredníctvom internetu.

Zdravý patriotizmus

Nakoniec sa do ankety zapojilo rekordných 25 miliónov Rusov. Veľké množstvo z nich, ako sami priznali, vyburcovalo práve nedávne európske hľadanie svetových skvostov. „Určite ich máme aj viac, ale len sedem z nich sa mohlo oficiálne stať divom Ruska“, konštatovala v súvislosti s objavovaním novodobých ruských klenotov internetová doména ruského rádia Maják.

Výsledky hlasovania oficiálne oznámila agentúra ITAR-TASS v júni t. r. Siedmimi ruskými divmi sa stali: Údolie gejzírov na Kamčatke, najhlbšie a geologicky najstaršie jazero na svete – Bajkal, palácový komplex Petrodvorec neďaleko Petrohradu, prírodná pamiatka Stĺpy zvetrávania v autonómnej republike Komi na severe Ruskej federácie, moskovský Chrám Vasilija Blaženého, kaukazský končiar Elbrus a najväčšia socha sveta nazvaná Matka vlasť na Mamajevej mohyle vo Volgograde, pripomínajúca krvavú stalingradskú bitku.

Hlasovanie sa začalo minulý rok v októbri a skončilo sa prvým februárovým dňom. Samotné výsledky vyhlásili počas osláv Dňa Ruska na Červenom námestí v Moskve. Podľa spomínanej tlačovej agentúry podujatie malo zvýrazniť úctu a obnoviť zdravý patriotizmus obyvateľov k vlastným krásam. Spočiatku bolo v hre 49 pamätihodností; po sedem z každého zo siedmich federálnych okruhov. Do druhého kola sa napokon dostalo štrnásť divov.

Výber finálovej sedmičky

Mal presne stanovené pravidlá. Ako napísal denník Izvestija, ktorý bol jedným zo štyroch iniciátorov celého projektu, organizátori použili tajný rebríček hlasovania. Na internetovej stránke [www. ruschudo.ru](http://www.ruschudo.ru) vyčlenenej na voľbu, v záujme objektívnosti nebolo možné priebežne

sledovať vývoj hlasovania. „Okrem hlasovania na internete nám ľudia z celého Ruska posielali aj státisíce listov, neraz doplnených fotografiami vlastných favoritov. Písali podrobne o ‚svojich‘ divoch. Dvadsaťpäť miliónov účastníkov hlasovania jasne svedčí o tom, že dejiny Ruska, jeho unikátne historické, kultúrne a prírodné pamätníky, nie sú ľahostajné miliónom spoluobčanov“, konštatoval vo svojom hodnotiacom článku denník Izvestija. Zároveň informoval, že hlasy pre sedem divov poslali aj tisíce ľudí zo zahraničia. Hudobný sviatočný program na Červenom námestí v Moskve organizátori zakončili ohňostrojom nad Chrámom Vasila Blaženého. Deň Ruska, najväčší sviatok krajiny, oslavujú jeho občania 12. júna. Pre Ruskú federáciu je tento dátum dvojnásobne významný: v spomenutý deň v roku 1990 na prvom Zjazde ľudových poslancov RSFSR schválili Deklaráciu o štátnej suverenite Ruskej federácie. Deň schválenia Deklarácie o štátnej suverenite RF, sa stal začiatkom budovania novej ruskej štátnosti, zakladajúcej sa na princípoch ústavného federalizmu, rovnoprávnosti a partnerstva. Presne o rok sa prvýkrát v dejinách štátu konali priame otvorené voľby prezidenta, v ktorých zvíťazil Boris Jeľcin. Do roku 2002 sa 12. jún nazýval Dňom nezávislosti Ruska, potom sa oficiálne sviatok začal nazývať Deň Ruska.

(extra plus 2008 júl)

Wolkrova Polianka 2008

V rámci programu 45. ročníka súťaže mladých básnikov Wolkrova Polianka sa 6. a 7. 11. 2008 vo Vysokých Tatrách a okolitých mestách uskutočnila séria literárnych podujatí, vrátane besied renomovaných autorov na pôde knižníc a škôl. Kľúčovým okamihom bolo odovzdanie ocenení. Laureátom Wolkrovej Polianky sa stal Peter Staríček z Bardejova, 1. miesto získala Katarína Džunková z Košíc, 2. miesto Zuzana Fabšová z Piešťan, 3. miesto Eva Bačinská z Dolnej Tižiny, čestné uznania si odniesli Jaroslava Smejkalová z Popradu a Daniela Bordášová z Miloslavova. Porota v zložení Ireney Baláž, Pavol Janík a Erik Ondrejčka konštatovala, že na aktuálnom ročníku súťaže sa zúčastnilo 33 autorov, pričom estetická úroveň zaslaných prác zaznamenala stúpajúcu tendenciu a ubudlo príspevkov, ktoré nespĺňajú elementárne kvalitatívne kritériá. Tvorcovia najlepších textov majú zreteľnú vývinovú perspektívu, prinášajú pozoruhodné formálne postupy, preukazujú znalosť literárnych techník a obohacujú súčasnú slovenskú poéziu aj o zaujímavé myšlienkové podnety.

Pavol Janík

Otvorený list premiéra šéfredaktorovi denníka Pravda

Predseda vlády Robert Fico sa 23. septembra 2008 obrátil otvoreným listom na šéfredaktora denníka Pravda:

Vážený pán šéfredaktor,

týmto otvoreným listom si dovoľujem reagovať na praktiky, ktoré do slovenského mediálneho priestoru prináša denník Pravda. Plne rešpektujem, že Pravda je protivládny denník. A že je z toho dôvodu proti vláde Slovenskej republiky zaujatý. Potvrdil to aj známy rakúsky denník Die Presse, podľa ktorého zaujatosť proti slovenskej vláde udrie do očí nestrannému pozorovateľovi každý deň len pri bežnom listovaní slovenskými novinami.

Oveľa nebezpečnejšie sú však metódy, ku ktorým sa Váš denník každodenne prikláňa. Vytrhávate citáty z kontextu a robíte z nich titulky (Die Presse), pravidelne zaraďujete do svojich príspevkov elementárne klamstvá a polopravdy a odmietate na ne uverejňovať reakcie predstaviteľov vlády Slovenskej republiky. Odkazujete nás na nový tlačový zákon, aby ste nás mohli vzápätí obviňovať, že bol prijatý len na ochranu vlády. Ignorujete a úmyselne neinformujete verejnosť o dôležitých udalostiach. Nepotrpím si na medializáciu, mám jej nadostač, ale odbiť jedinou vetou z agentúrnej správy rokovanie s francúzskym prezidentom, s hlavou predsedajúcej krajiny EÚ, ktorého výsledkom sú strategické dohody v oblasti jadrovej energetiky, je pre denník, ktorý si hovorí „mienkotvorný“, len ťažko obhájiteľné.

Vážený pán šéfredaktor,

denník Pravda má svoju históriu a donedávna mal k nej zodpovedajúcu hodnotovú orientáciu. Rešpektujem, že z umierneného denníka so

sociálnym podtónom sa po zmene majiteľa stalo tvrdé, konzervatívne a protivládne periodikum. Ak sú majiteľmi denníka Pravda členovia konzervatívnej anglickej rodiny s jasnými väzbami na extrémne maďarské politické sily, dá sa to pochopiť. Napriek tomu je smutné, že sa Pravda v tomto duchu stavia k takým udalostiam, ako je Slovenské národné povstanie alebo iné významné slovenské udalosti. Keby bol denník Pravda živou bytosťou, neviem, ako by ste mu vysvetlili, že rodina jeho súčasných vlastníkov nemala v roku 1938 problém poslať Adolfovi Hitlerovi blahoprajný telegram v súvislosti s anexiou Československa.

Vážený pán šéfredaktor,

ako predseda vlády Slovenskej republiky mám povinnosť chrániť vládu ako najvyšší exekutívny orgán tohto štátu pred mediálnym šikanovaním. Nebránime sa kritike za chyby, ktoré určite pri rozsiahlych aktivitách robíme. Na štandardnú kritiku máte vytvorené všetky podmienky. Média majú na Slovensku jeden z najľobodnejších priestorov, na rozdiel od predchádzajúcej vlády sme vám nezvýšili DPH a ani nepoužívame inštitúty nového tlačového zákona. Vláda Slovenskej republiky nie je slúžkou médií a nežiada od médií nadštandardné zaobchádzanie. Avšak pokiaľ aj naďalej chcete plniť úlohy politickej opozície, odporúčam Vám, aby ste zvážili vytvorenie politického subjektu zodpovedajúceho hodnotovej a politickej orientácii Vašich vlastníkov a zmerali si s nami sily na takej platforme, na ktorej si budeme rovní - účasťou na otvorenej politickej súťaži v nasledujúcich parlamentných voľbách.

Robert Fico, predseda vlády SR

Denník Pravda tento otvorený list predsedu vlády Slovenskej republiky neuverejnil.

– redakcia –

Miroslav Dolejší

Plutokracia namiesto demokracie

Veľa dnešných ľudí nerozumie súčasnej politike, pretože nepochopili, že sa vytvoril nový mocenský trojuholník: finančný kapitál, tajné služby a zločinecké organizácie. Všetky vlády sú tomuto trojuholníku anonymne podriadené.

Ktorákoľvek súčasná politická strana kdekoľvek na svete môže mať za sebou demokraticky dve tretiny národa a vôbec jej to nepomôže – tých pár poslancov, ktorých pošle do parlamentu, si táto loby kúpi alebo ich zničí.

Nechá si tam zvoliť ľudí, ktorých bude sama platiť, a tí budú robiť, čo ona chce. Dôsledkom toho je i to, že programy všetkých politických strán sú veľmi neurčité. Preto môže existovať aj dvesto politických strán s názvami liberálnodemokratická alebo demokraticko-liberálna. Toto je stav, v ktorom sme sa ocitli.

August 1968 bol aj s jeho predohrou obyčajný politický podvod. Všetko smerovalo k pripraveniu podmienok pre vojenské zámery Sovietskeho zväzu obsadiť Československo. Rozprával som sa s viacerými profesionálnymi vojakmi, a tí moju domnienku potvrdili. Rusi mali záujem vyrovnáť demarkačnú čiaru medzi Východom a Západom, medzi NATO a Varšavskou zmluvou.

Kontinuita s rokom 1968 spočívala v roku 1989 na dohode, o ktorej som písal v Analýze 17. novembra 1989. K Havlovi nemám žiadny osobný vzťah. Komunisti pri hľadaní spôsobu demontáže režimov v komunistických štátoch museli vytvoriť organizáciu, ktorá bude schopná pristúpiť na kompromis v delbe moci medzi nimi a nejakou predstieranou opozíciou.

Samozrejme, nemohli to byť väzni z 50. rokov, pretože s nimi kompromis nie je možný. To je vylúčené! Nie preto, že by títo ľudia chceli pomstu, ale z prostého ľudského inštinktu, že po akýchkoľvek zločinoch musí nasledovať trest. To nie je vec osobnej nevraživosti, to je vec morálneho princípu, na ktorom stojí a padá akákoľvek existencia

ľudstva. Väzni z 50-tych rokov by nikdy nepristúpili na kompromis, na ktorý pristúpila Charta.

Išlo o to, ako nahradiť starý klasický spôsob výkonu moci iným spôsobom, teda tým, čo sa dnes nazýva demokracia. Avšak namiesto nej prišla plutokracia. Vytvorila sa tu veľmi úzka vrstva neobyčajne bohatých ľudí, ktorí transformujú svoju finančnú moc do moci politickej. Charta bola organizáciou, ktorá bola vytváraná ako opozičná, aby raz, ak to bude potrebné, prevzala moc.

Počas celej svojej existencie tvrdila, že nie je opozíciou, že chce len dialóg s vládou a dodržiavanie socialistickej zákonnosti. Naproti tomu komunistická propaganda tvrdila, že Charta je opozičná organizácia, ba dokonca protištátna a chce zvrhnúť komunistickú moc. Po roku 1989 sa interpretácia týchto dvoch pohľadov zmenila. Charta začala tvrdiť, že bola opozíciou, usilujúcou sa o politické zmeny, čiže prevzala argumentáciu pôvodnej komunistickej moci. Podľa môjho názoru bol tento postup vopred vypracovaný.

Zdroj: internet
Vybral: (pj)

Mgrart. Pavol Janík, PhD

Mediálna poprava spisovateľa

Podpredseda Výboru pre bezpečnosť Poslaneckej snemovne Parlamentu Českej republiky Zdeněk Maršíček sa v Haló novinách 17. 10. 2008 meritórne vyjadruje k aktuálnej kauze medzinárodne uznávaného spisovateľa Milana Kunderu.

Pripomína, že bádateľ Ústavu pre štúdium totalitných režimov Adam Hradílek a novinár Petr Třešňák uverejnili v 42. čísle týždenníka Respekt článok, podľa ktorého spolupracovníka zahraničných spravodajských služieb Miroslava Dvořáčka v roku 1950 zatkli na základe udania Milana Kunderu.

Autori teda s odvolaním sa na archívny vyšetrovací spis obvinili, odsúdili a napokon mediálne popraviť najznámejšieho súčasného českého spisovateľa Milana Kunderu.

Podpredseda parlamentného výboru pre bezpečnosť zdôrazňuje, že začiatkom tohto roka, keď vznikol Ústav pre štúdium totalitných režimov, mnohí reálne uvažujúci ľudia upozorňovali, že namiesto vyrovnanania sa s minulosťou sa vytvára nová inkvizícia. Aj bývalá disidentka Petruška Šustrová, ktorá jeho vznik presadzovala, dnes pripúšťa, že ústav funguje šialene. Dramatik Milan Uhde sa vyjadril jednoznačnejšie: Hoci som vznik ústavu podporoval, teraz vidím, že námietky jeho odporcov boli oprávnené. Je zarážajúce, že výskumný ústav odovzdá nepreukazný a nikým nepodpísaný záznam ZNB (Zboru národnej bezpečnosti) o Milanovi Kunderovi médiám, namiesto toho, aby sa zaoberal výskumnou činnosťou.

Ako povedal jeden z bádateľov ústavu: Musíme robiť najmä na veciach, ktoré môžu byť politicky zaujímavé.

Prvým veľkým bádateľským úspechom bolo, keď v apríli riaditeľ Pavel Žáček prišiel s objavom, že odbojová skupina bratov Mašínovcov v 50. rokoch plánovala atentát na Klementa Gottwalda. Mašínovci však správu ihneď popreli.

Ďalším medializovaným produktom ústavu je diskreditácia spisovateľa Milana Kunderu, ktorá je postavená na zmesi jedného faktu a mnohých úvah. Jediným faktom je písomný dokument, Kunderom nepodpísaný policajný záznam, pričom bádatelia ignorujú metódu práce založenú najmenej na dvoch nezávislých dôveryhodných informačných zdrojoch.

Autori senzačného odhalenia svojím postupom pri zhanobení známej osobnosti českej a svetovej literatúry potvrdili, že Ústav pre štúdium totalitných režimov nie je vedeckým pracoviskom.

Ústav je zriadený zákonom ako organizačná zložka štátu. Jeho radu volí Senát Parlamentu ČR a voľba jej členov je predmetom politického boja. Potenciálne výsledky bádania sú anticipované v preambule zákona a v jeho prvých paragrafoch, čo apriórne vylučuje možnosť objektívne-

ho vedeckého skúmania. Konštituovanie podobných inštitúcií poukazuje na rozširovanie štátnej moci do oblasti interpretácie histórie, ktorej výskum podriaďuje aktuálnym záujmom najvplyvnejších politických strán.

Ospravedlnenie za film *Uloupené Kosovo*

Z otvoreného listu režiséra Václava Dvořáka, reagujúceho na článok publicistu Josefa Švédu v Britských listoch, ktorý televízny dokument *Uloupené Kosovo*, zverejnený na internetovom videoportáli You´Tube, označil za neobjektívny a prosrbský.

Ospravedlňujem sa pánovi Švédovi, že som si dovolil porozprávať príbeh o ukradnutom Kosove a Metochii a že ho rozprávam tak, ako ho rozprávam, čo sa pánovi Švédovi zjavne nepáči...

Nakoniec, pán magister Švéda nie je sám. Ani vedúcim dramaturgičkám a šéfdramaturgičke dokumentu v ČT sa môj príbeh nepáči. Preto ho odmietli pustiť do vysielania. Pán magister Švéda a niektoré dramaturgičky ČT majú inú predstavu o tom, čo by vo filme o Kosove malo byť, ale sa tam nenachádza. Nuž, ľahká pomoc. Môžu ako ja zobrať kameru (na jej požičanie som si požičal), sadnúť do auta, odísť do Kosova (dá sa to zvládnuť za jeden deň) a tam nakrúcať to, čo im v mojom filme chýba. Napríklad onú genocídu, ktorou sa vraj Srbi a Rómovia previnili na kosovských Albáncoch. Rád by som sa poučil napríklad pohľadom na nakrútený masový hrob obetí onej genocídy. Podľa mojich informácií v Kosove a v Metochii sa nijaký nenachádza. Orgány OSN ho dodnes márne hľadajú.

Pán Švéda spomína akési zverstvá, ktoré páchala srbská (juhoslovenská) armáda v Kosove. Bol by som vďačný, keby ma pán magister Švéda opäť poučil a oznámil mi pramene, z ktorých tieto informácie čerpá. Pevne verím, že svoje informácie pán Švéda nečerpá len z mainstreamových českých médií, ktoré svojho času podobné správy rady preberali bez toho, aby sa namáhali overiť si ich. Môj filmový príbeh o Kosove sa nebude páčiť mnohým ľuďom. Dovoľujem si v ňom totiž spochybniť čisté úmysly a fungovanie mnohých organizácií, o ktoré sa české národné elity momentálne opierajú. Ich kritika je takmer

tabu. Po mojich skúsenostiach zo Srbska a predovšetkým z Kosova pochybujem o tom, že vedenie agresívnej vojny, akým bolo „humanitárne bombardovanie“, je správne a efektívne. Nakoniec, nasledoval Irak. A kto bude ďalší? Ďalej pochybujem o tom, že demokratickí vodcovia dnešného sveta hovoria o svojich pohnútkach vždy pravdu.

Pochybujem aj o tom, že NATO je výlučne obranná organizácia. Preto som podpísal petíciu Nie základníam. Pochybujem o tom, že OSN je nestranná, spravodlivá a efektívna organizácia. Takisto pochybujem o poctivých úmysloch Európskej únie. O čom však nepochybujem, je skutočnosť, že príchodom NATO do Kosova v roku 1999 prišlo k etnickej čistke a v jej dôsledku boli zo svojich majetkov vyhnané státisíce kosovských Srbov a ďalších národností.

Nepochybujem o tom že sa v deväťdesiatych rokoch počas protijuhoslovanskej kampane u nás klamalo a často sa klame dodnes. Nepochybujem o tom, že veľa Čechov vrátane vzdelancov sa pri hodnotení balkánskych udalostí stále opiera o účelové lži, polopravdy a produkty vojnovnej propagandy NATO. Preto môžu písať kritiky, aké píšu, a chcieť od filmov fakty, ktoré neexistujú.

Okolo dokumentu Uloupené Kosovo vzniklo množstvo fám. Tu spresňujem. Podľa najnovšieho rozhodnutia programovej riaditeľky ČT pani Kateřiny Fryčovej by mal byť môj film odvysielaný v Českej televízii v nezmenenej podobe. Na potešenie pána Švédu a jeho podobným dokument televízia odvysielala v komponovanom večere na tému Kosovo. Dramaturgovia zatiaľ zháňajú ďalší film, ktorý by to v rámci koncipovaného večera Srbom pekne „objektívne“ ukázal. Alebo aspoň zaistiť diskusiu „balkanológov“, ktorá by film uviedla „na pravú mieru“. To všetko preto, aby „elita“ národa mohla zase pokojne spať s vedomím, že ten ich vysnívaný svet tvorený USA, NATO, EÚ a OSN je naozaj okolo nich a že je v poriadku. Za múdre rozhodnutie film odvysielat' ďakujem pani riaditeľke Fryčovej. Presvedčil som sa, že aj keď sa jej film asi veľmi nepáčil, dala na rozdiel od cenzúrneho odporúčania pána magistra Švédu prednosť demokracii a diskusii. Takisto sa musím poďakovať pánovi Martinovi Štollovi, ktorý si so mnou asi užil svoje. Napriek tomu sa kosovskej téme poctivo venoval

a svojím nestranným vedením pomohol dielu na svet. Aj to chce v dnešných českých televíznych pomeroch istú dávku odvahy.

(extra plus – júl 2008)

Pätnáste výročie podpísania medzištátnej slovensko-ukrajinskej zmluvy

Slovenská republika pri svojom zrode deklarovala rozvíjať priateľské vzťahy so všetkými susednými štátmi. Je historickou skutočnosťou, že Slovensko, už v prvom polroku svojej existencie uzavrelo svoju prvú medzištátnu zmluvu s najväčším susedom s Ukrajinou, ktorá je aj druhým najväčším štátom v Európe. Svojou rozlohou prevyšuje také veľké krajiny Európy akými sú Francúzsko, Španielsko, Švédsko, Nemecko. Vyznačuje sa veľkými prírodným, ekonomickým a ľudským potenciálom. V druhej polovici 20. storočia patrila Ukrajina do prvej desiatky najpriemyselnejších krajín sveta.

V súčasnosti vlastní značnú banku unikátnych technológií a vedeckých podkladov, ktorých realizácia otvorí nové možnosti pokroku.

Príroda Ukrajiny sa postarala o jej mohutný poľnohospodársky potenciál. Už v minulých storočiach Ukrajina bola známa ako obilnica Európy, na jej území sa nachádza 1/3 svetovej rozlohy černoze, ktorá je považovaná za najkvalitnejšiu pôdu.

Slovenská republika uzavrela medzištátnu zmluvu s krajinou s vyspelou vedou, kultúrou a vzdelaním. Osobitne vysokú vedeckú úroveň dosiahla a udržuje si v matematike, fyzike, informatike, génovom inžinierstve, biotechnológií, biológií, chémii, náuke o materiáloch a ďalších. Svetoznáme sú mená ukrajinských vedcov ako Pirogov, Mečnikov, Vernadskij, Grave, Patón, Amosov a mnoho ďalších. Osobitnú pozornosť si zasluhuje hlavný konštruktér kozmických lodí Sergej Korol'ov.

Ukrajina dala svetu takých velikánov ducha a kultúry ako filozof Hrihori Skovoroda, literárny tvorca Taras Ševčenko, Ivan Franko, Lesja Ukrajinka, Sosjura, Ryl'skij, Tyčina, Mališko a mnoho ďalších. Ukraji-

nu preslávili vynikajúci umelci, operní speváci ako Kozlovskij, Hňat'uk, Mirošničenkova, Rudenkova a výtvarní umelci. Zvlášť ukrajinskú kultúru preslávil svetoznámy režisér Olexander Dovženko.

Ukrajina, ako mierumilovný štát, sa prvá a jediná dobrovoľne vzdala svojho tretieho najväčšieho jadrového a raketového arzenálu na svete, čím prispela k stabilizácii medzinárodnej situácie v Európe i vo svete.

Zmluva o dobrom susedstve, priateľských vzťahoch a spolupráci medzi Slovenskou republikou a Ukrajinou podpísaná 29. júna 1993 v Kyjeve vychádza z historických zmien v Európe a riadi sa cieľmi a princípmi Charty OSN a normami medzinárodného práva. Jej ustanovenia zaväzujú obe strany rozvíjať vzťahy na zásadách zvrchovanej rovnosti, územnej celistvosti, nenarušiteľnosti existujúcich štátnych hraníc, možné spory riešiť výlučne mierovými prostriedkami. Zmluva predpokladá spoluprácu v oblasti boja proti zločinnosti a terorizmu, ilegálnej migrácii, obchodu s omamnými a psychotropnými látkami, nezákonnému vývozu kultúrnych hodnôt. Zmluva vytvorila priestor pre rozvoj spolupráce v oblasti hospodárstva, obchodu, vedy, techniky, dopravy, spojov, ekológie, kultúry, školstva a zdravotníctva. Zmluva obsahuje aj starostlivosť obidvoch štátov o slovenskú a ukrajinskú národnostnú menšinu.

Ukrajina je dôležitým a perspektívnym partnerom Slovenskej republiky a preto je potrebné maximálne využiť tie predpoklady a podmienky, ktoré Slovensko vo vzťahu k Ukrajine má - spoločnú hranicu, výhodnú geopolitickú polohu, dopravné prepojenie, tradičné hospodárske vzťahy, ako aj jazykovú a kultúrnu príbuznosť. Sme presvedčení, že Slovensko-ukrajinská zmluva aj v nových podmienkach, keď SR ako členský štát EÚ sa nachádza v schengenskom priestore, zostane naďalej živým dokumentom, na základe ktorého sa budú vytvárať možnosti na nastolenie normálnych, úctivých a ľudských vzťahov priateľstva, dobrého susedstva a vzájomnej spolupráce.

19. júna 2008 v kongresovej sále Ministerstva zahraničných vecí SR sa uskutočnilo slávnostné zhromaždenie k 15. výročiu podpísania medzištátnej Zmluvy o dobrom susedstve, priateľských vzťahoch a spolupráci medzi Slovenskou republikou a Ukrajinou, organizátormi ktorého

boli Slovensko-ukrajinská spoločnosť, Ministerstvo zahraničných vecí SR a Veľvyslanectvo Ukrajiny v Slovenskej republike. Na tomto podujatí sa zúčastnili predstavitelia politického, spoločenského, kultúrneho a podnikateľského života, ako aj zahraniční diplomati. S príhovormi vystúpili predseda Slovensko-ukrajinskej spoločnosti Michal Čorný, štátna tajomníčka MZV SR Diana Štrofová, mimoriadna splnomocnená veľvyslankyňa Ukrajiny v Slovenskej republike Inna Ohnivec a prvý slovenský veľvyslanec na Ukrajinu Róbert Harenčár. V kultúrnom programe na vysokej profesionálnej úrovni vystúpili operní sólisti manželka Katarína a Olexander Vovkovci so slovenskými a ukrajinskými skladbami a áriami zo svetoznámych oper v doprovode českého klaviristu Lukáša Polednu. Slávnostná schôdza mala veľmi priaznivú odozvu medzi účastníkmi.

RNDr. Michal Čorný, CSc.
predseda Slovensko-ukrajinskej spoločnosti

Jubileá v prvom štvrtroku 2009

Bolo by veľmi prospešné zostaviť zoznam tých ľudí, o ktorých svet ešte nepočul a od ktorých sa prítom môžeme najviac poučiť.

John Ruskin

Január

- 1. 1. 1919 bola **obnovená Matica slovenská**. Minister s plnou mocou pre správu Slovenska Dr. V. Šrobár vydal nariadenie č. 1/1919, ktorým zrušil uznesenie maďarskej vlády r. 1875 o zákaze činnosti MS a udelil jej dar 10 000 korún, čo oznámil v tento deň na slávnosti v Martine. Zvolený prípravný výbor na oživotvorenie MS poveril Š. Krčméryho a M. Vanču vypracovať návrh stanov – 90. výročie.
- 1. 1. 1959 začala vysielat' **Československá televízia** svoje programy každý deň – 50. výročie.
- 1. 1. 1969 vstúpil do platnosti ústavný zákon č. 143/1968 **o československej federácii**. Schválený bol Národným zhromaždením v Prahe 27. októbra 1968, podpísaný bol 30.10.1968 na Bratislavskom hrade – 40. výročie.
- 7. 1. 1919 sa v Bratislave narodil **Ján Albrecht**, hudobný teoretik, violista, vysokoškolský pedagóg. Propagoval starú hudbu založil súbor Musica aeterna, vydal skladby starých autorov a napísal prácu Podoby a premeny barokovej hudby. Zomrel v Bratislave 20. novembra 1996 – 90. výročie narodenia.
- 2. I. 1959 vypustili v býv. Sovietskom zväze **prvú umelú obežnicu Slnka**. Vážila 1472 kg. Pomocou nej robili vedecké merania a pozorovania vo veľkých vzdialenostiach od Zeme – 50. výročie.
- 4.1.1809 sa narodil **Louis Braille**, francúzsky vynálezca slepeckého písma. Písmo vytvoril kombináciou šiestich hmatom čitateľných bodov, ktoré sú razené do papiera – 200. výročie narodenia.

- 6.1.1849 sa narodil **Christo Botev**, bulharský básnik, filozof, revolucionár a vodca národnooslobodzovacieho hnutia – 160. výročie narodenia.
- 11. 1. 1899 sa v Turanoch nad Váhom narodil **Miloš Alexander Bazovský**, slovenský maliar a grafik. Patril medzi vedúce osobnosti moderného slovenského výtvarného umenia. Vytvoril sugestívnu obrazovú baladu o Slovensku. Trenčianska galéria je pomenovaná jeho menom. Zomrel 15. decembra 1968 v Trenčíne – 110. výročie narodenia.
- 12. 1. 1909 sa v Kispeste narodil slovenský maliar a grafik **Jozef Ilečko**. Obľúbenou témou jeho prác boli najmä motívy slovenského folklóru. Bol synom sochára A. Ilečku. Zomrel v Modre 30. decembra 1986 – 100. výročie narodenia.
- 12. 1. 1919 sa v Nových Zámkoch narodil grafik, maliar a kresliar **Ernest Zmeták**. Venoval sa krajinárstvu, figurálnej kompozícii, portrétu, autoportrétu i monumentálnej tvorbe. Spoluzakladal Spolok umelcov a priateľov grafiky – 90. výročie narodenia.
- 18. 1. 1919 sa začala vo **Versailles mierová konferencia**, ktorú zvolali štáty Dohody. Jej cieľom bolo zabezpečiť pre povojnovú Európu spravodlivé vyriešenie územných, finančných a ekonomických otázok. Trvala do 21. 1. 1920. Výsledkom konferencie bolo uzatvorenie mierových zmlúv – Versaillskej, Saintgermainskej, Neuillskej, Trianonskej – a založenie Spoločnosti národov – 90. výročie.
- 21.1.1924 umrel v Gorkách **Vladimír Iljič Lenin**, vodca svetového proletariátu, zakladateľ prvého socialistického štátu na svete. Narodil sa 22.4.1870 – 85. výročie smrti.
- 22.1. 1924 sa narodil v Bošanoch teológ, historik, sociológ a náboženský spisovateľ **Ján Chryzostom kardinál Korec**. Roku 1951 bol tajne vysvätený za biskupa, vedúca osobnosť tajnej cirkvi. Roku 1960 bol odsúdený na 12 rokov väzenia, po prepustení (1968) pracoval ako robotník. R. 1990 sa stal nitrianskym biskupom, r. 1991 kardinálom. Ním napísaná Knižnica viery obsahuje vyše 90 titu-

lov. Za literárnu a vedeckú činnosť i obranu ľudskej dôstojnosti mu udelili množstvo ocenení a čestných doktorátov – 85. výročie narodenia.

- 23.1.1909 sa narodila v Bratislave **Ester Šimerová-Martinčeková** všestranná maliarka, prvá dáma modernej slovenskej výtvarnej kultúry 20. storočia. Vyštudovala v Paríži a tvorila pod vplyvom parížskej školy, inklinovala k lyrizovanému kubizmu, umeniu fantázie a poetizmu. Od roku 1951 žila v Liptove. Maľovala aj porcelán a venovala sa aj nástennej maľbe. Zomrela roku 2005 v Liptovskom Mikuláši – 100. výročie narodenia.
- 23. 1. 1734 sa narodil v Bratislave **Wolfgang Kempelen**, mechanik a vynálezca, konštruktér prvých strojových robotov, priekopník hydrotechniky. Umrel 26. 3. 1804 – 275. výročie narodenia.
- 29.1.1909 sa narodil vo Zvolene generálmajor **Miloš Vesel**. Slovenský dôstojník, významný vojenský činiteľ SNP. Roku 1944 bol veliteľom posádky v Ružomberku. Roku 1950 bol prepustený z armády, pracoval ako robotník. Hodnosť generálmajora in memoriam mu udelili roku 1991. Zomrel v Ružomberku 22. júna 1989 – 100. výročie narodenia a 20. výročie smrti.
- V januári 1919 začal vychádzať v Budapešti literárny časopis **Mladé Slovensko**. Bol to mesačník a mal podtitul Časopis slovenskej mládeže. Potom vychádzal v Bratislave a neskôr v Prahe. Zanikol roku 1929 – 90. výročie začiatku vychádzania.
- 31.1.1989 zomrel v Bratislave herec a režisér **Jozef Budský**. Narodil sa 11. júna 1911 v Prahe. Najskôr bol hercom v Čechách, od roku 1935 pôsobil na Slovensku v činohre Slovenského národného divadla, v rokoch 1945- 1976 ako režisér a profesor VŠMU v Bratislave. Bol výraznou postavou slovenského divadla i filmu. Zaslúžil sa o javiskové stvárnenie najmä štúrovskej poézie – 20. výročie smrti.

Február

- 1. 2. 1909 sa narodil v Priekope politik, spoluzakladateľ krajan-

ského hnutia **Emanuel Teodor Böhm**. Vzdelaním chemik, stal sa predsedom Strany slovenskej národnej jednoty v Maďarsku a redigoval týždenník Slovenská jednota. Roku 1946 bol na Slovensku podpredsedom Demokratickej strany i povereníkom zdravotníctva. Po februári 1948 odišiel do USA, kde sa stal spoluzakladateľom a podpredsedom Svetového kongresu Slovákov. Zomrel 24. decembra 1990 v New Yorku – 100. výročie narodenia.

- 1. 2. 1919 založili **Československý červený kríž** – 90. výročie vzniku.
- 2. 2. 1849 sa narodil vo Vyšnom Kubíne bard slovenskej literatúry **Hviezdoslav**, vlastným menom **Pavol Országh**. Vzdelaním právnik, vytvoril rozsiahle literárne dielo. Oživotvorenie Matice slovenskej pozdravil básňou. Stal sa jedným z jej predsedov. Zomrel 8. novembra 1921 v Dolnom Kubíne – 160. výročie narodenia.
- 2. 2. 1989 zomrel v Mannheime slovenský krasokorčuliar **Ondrej Nepela**. Narodil sa 22. januára 1951 v Bratislave. Bol naším najúspešnejším krasokorčuliarom, získal 5 zlatých medailí na majstrovstvách Európy, 3 zlaté na majstrovstvách sveta a 1 zlatú na Olympijských hrách v Sapore. Po ukončení kariéry pôsobil ako sólista ľadovej revue Holiday on Ice a tréner v Eislaufelube v Mannheime – 20. výročie smrti.
- 4. 2. 1909 sa v Senici narodil textár a libretista **JUDr. Pavol Braxatoris**. Bol vnukom štúrovského básnika Andreja Sládkoviča. Písal texty slovenských tanečných piesní a libretá k operetám Gejzu Dusíka (Modrá ruža, Hrnčiarsky bál, Karneval na Rio Grande a iné). Zomrel 19. januára 1980 v Bratislave – 100. výročie narodenia.
- 4. 2. 1909 sa vo Zvolene narodil spisovateľ, cirkevný hodnostár **Andrej Ľudovít Katina**. Bol evanjelický kňaz, od roku 1952 biskup Západného dištriktu. Podieľal sa na redigovaní časopisu Evanjelický posol spod Tatier. Zomrel na Myjave 23. októbra 1968 – 100. výročie narodenia.
- 4. 2. 1924 sa narodil v Kalinke slovenský filmový režisér **Stanislav Barabáš**. Preslávil sa vojnovými filmami Pieseň o sivom holubovi

a Zvony pre bosých. Z televíznych filmov bol najúspešnejší prepis Dostojevského poviedky Krotká, ktorý získal cenu Grand Prix v Monte Carlo. Emigroval do Nemecka, kde nakrútil filmy o vzťahu vyhnanca k domovu, ale i populárne seriály a kriminálne thrillery. Zomrel 1. augusta 1994 v Hamburgu – 85. výročie narodenia, 15. výročie smrti.

- 6. 2. 1919 sa narodil v Šahách archeológ, historik, akademik **Ján Dekan**. Pracoval vo viacerých vedných pracoviskách (v rokoch 1948 – 1951 aj v Matici slovenskej) Archeologického ústavu a Umenovedného ústavu SAV. Venoval sa najstarším slovenským dejinám a byzantológii – avarsko-slovanským vzťahom, Veľkej Morave, antickému a byzantskému umeniu. Je autorom množstva vedeckých monografií – 90. výročie narodenia.
- 11. 2. 1939 v Martine zomrela spisovateľka, redaktorka a zakladateľka ženského hnutia **Elena Maróthy-Šoltésová**. Narodila sa 6. januára 1855 v Krupine. Stala sa vedúcou predstaviteľkou slovenského ženského hnutia. Bola predsedníčkou Živeny v rokoch 1894 – 1927. Redigovala časopisy a zborníky pre ženy. V literárnej tvorbe presadzovala realistický obraz skutočnosti. Najúspešnejšie dielo je dvojjazyčový román Moje deti. Jej memoáre vyšli pod názvom Sedemdesiat rokov života – 70. výročie smrti.
- 12. 2. 1849 zomrel v Prešove slovenský maliar **Ján Rombauer**. Narodil sa 28. mája 1782 v Levoči. Portrétoval najskôr na Spiši a v Bardejove. V rokoch 1806 – 1824 pôsobil ako portrétista v Petrohrade. Jeho tvorbu ovplyvnilo francúzske a ruské umenie. Po návrate do Prešova si priviezol cennú zbierku francúzskych rytín – 160. výročie smrti.
- 12. 2. 1809 sa narodil **Charles Darwin**, anglický biológ, zakladateľ teórie vývoja organického sveta. Zomrel 19. 4. 1882 – 200. výročie narodenia.
- 14. 2. 869 zomrel v Ríme zakladateľ slovanského písomníctva, učiteľ **Cyril-Konštantín**. Narodil sa roku 827 v Soluni v Grécku. Roku 863 na pozvanie kniežaťa Rastislava prišiel s bratom Metodom na

Veľkú Moravu. Zostavil slovanské písmo – hlaholiku a do slovan-
ského jazyka preložil náboženské texty. Zložil aj prvú báseň v sta-
roslovenčine – Proglas. Vychoval viacero učeníkov. Bojoval za uzna-
nie staroslovenčiny za bohoslužobnú reč – 1140. výročie smrti.

- 14. 2. 1849 sa narodil v Gajaroch slovenský maliar **Dominik Skutecký**. Je známym autorom žánrových obrázkov – napríklad Trh v Banskej Bystrici. V jeho tvorbe prevládajú sociálne námety zo života hutníkov a kotlárov. Zomrel 13. marca 1921 v Banskej Bystrici – 160. výročie narodenia.
- 16. 2. 1684 sa narodil **Bohuslav Matěj Černožský**, český skladateľ a pedagóg českého vrcholného baroka. Zomrel 1. 7. 1742 – 325. výročie narodenia.
- 20. 2. 1809 založili **Petrohradskú univerzitu**. V prvých rokoch účinkovania mala tri fakulty a študovalo na nej okolo 50 poslucháčov – 200. výročie vzniku.
- 25. 2. 1919 sa narodil v Haliči slovenský jazykovedec **Gejza Horák**. Venoval sa nárečovému výskumu, problematike spisovného jazyka a kultúre reči. Napísal monografie: Nárečie Pohorelej, Morfológia slovenského jazyka. Podieľal sa na príprave Pravidiel slovenského pravopisu. Spolupracoval s Maticou slovenskou – 90. výročie narodenia.
- 25. 2. 1684 sa narodil **Matyáš Bernard Braun**, významný sochár českého baroka. Zomrel r. 1738 – 325. výročie narodenia.

Marec

- 2. 3. 1919 sa narodil v Tomašovciach evanjelický cirkevný hodnostár **Pavel Uhorskai**. V päťdesiatych rokoch bol uväznený, po troch rokoch prepustený a postihnutý zákazom pastoračnej činnosti. Pracoval ako robotník. Svoj osud opísal v autobiografii Ako to bolo. V rokoch 1990-1994 bol generálnym biskupom ev. cirkvi a. v. na Slovensku – 90. výročie narodenia.

- 2. 3. 1884 sa narodil **Karel Hynek Bouška**, český esperantista. Svojím dielom o Slovákoch v Uhorsku vzbudil záujem o osud Slovákov. Zomrel 13.1.1962 – 125. výročie narodenia.
- 4.3.1849 cisár František Jozef I. v Olomouci vydal „**oktrojovanú ústavu**“, ktorá vyhlásila habsburskú monarchiu za samostatné rakúske dedičné cisárstvo. Zároveň uznala občiansku rovnosť a zrušenie poddanstva. Netrvala dlho – roku 1851 ju zrušili tzv. Silvestrovské patenty – 160. výročie.
- 8. 3. 1909 sa narodil v Clopodii v Rumunsku slovenský umelecký historik **Jozef Cincík**. Bol referentom a tajomníkom Umeleckého odboru Matice slovenskej. Ilustroval jej vydania, navrhoval poštové známky i bankovky. Napísal monografie o viacerých maliaroch. Roku 1945 emigroval, prednášal archeológiu a dejiny cirkevného umenia. Venoval sa malbám a dekoráciám kostolov, v USA vyzdobil vyše tristo kostolov. Zomrel 28. januára 1992 v Danville v USA, urna je na Národnom cintoríne v Martine – 100. výročie narodenia.
- 9. 3. 1939 uskutočnil sa tzv. **Homolov puč** – na rozkaz generála A. Eliáša, veliteľa bratislavského okruhu, české vojenské a četnícke jednotky obsadili Slovensko. V noci z 9. na 10. marca prezident ČSR E. Hácha odvolal slovenskú autonómnu vládu na čele s Dr. J. Tisom, novým predsedom sa 11. 3. stal Karol Sidor – 70. výročie.
- 9. 3. 1934 sa narodil **Jurij Alexejevič Gagarin**, major, kozmonaut-pilot kozmickej lode Vostok. Dňa 12. 4. 1961 bol vypustený v ZSSR ako prvý kozmonaut na obežnú dráhu okolo Zeme. úspešne splnil program výskumu. Zahynul pri leteckej havárii 27.3.1968 – 75. výročie narodenia.
- 10. 3. 1849 sa narodil v Zemianskom Podhradí slovenský bibliograf **Ludovít Vladimír Rizner**. Bol spisovateľom, etnografom a učiteľom. Zostavil Bibliografiu písomníctva slovenského... do konca roka 1900. Zomrel v rodnej obci 7. októbra 1913 – 160. výročie narodenia.

- 11. 3. 1924 sa narodil v Udavskom katolícky cirkevný hodnostár **Jozef kardinál Tomko**. Po štúdiách zostal v Ríme a pôsobil ako kuriálny kardinál, prefekt kongregácie pre evanjelizáciu národov pri Svätej stolici. Práce publikoval vo viacerých jazykoch. Pre Slovensko sú dôležité najmä diela ako Svetlo národov, Význam sv. Cyrila a sv. Metoda v slovenskom katolicizme a slovenských dejinách a i. – 85. výročie narodenia.
- 11. 3. 1834 sa narodil **Karel Purkyně**, významný český národný buditeľ a filozof. Zomrel 6.4. 1868 – 175. výročie narodenia.
- 14. 3. 1939 Slovenský snem v Bratislave odhlasoval **utvorenie samostatnej Slovenskej republiky**. Udialo sa to v zložitej medzinárodnej i vnútro politickej situácii, v čase príprav na likvidáciu Česko-Slovenska, keď Hitler hrozil rozdelením Slovenska medzi susedov – 70. výročie.
- 16. 3. 1859 sa narodil **Alexander Stepanovič Popov**, ruský fyzik, objaviteľ bezdrôtovej telegrafie. V roku 1895 preniesol prvý rádogram. Zomrel 13. 1. 1906 – 150. výročie narodenia.
- 20. 3. 1849 dvadsaťosemčlenná deputácia slovenských dejateľov, vedená **Jozefom Kozáčkom**, odovzdala v Olomouci panovníkovi slovenský prosbopis. Žiadali v ňom uznať svojbytnosť slovenského národa, zabezpečiť jeho rovnoprávnosť s ostatnými národmi monarchie, Slovensko začleniť do sústavy korunných krajín (aby nepodliehalo uhorskej vláde), mať osobitný snem a národnú správu, úradný jazyk slovenčinu, zriadiť najvyšší krajinský úrad, ktorý vypracuje ústavu – 160. výročie.
- 21. 3. 1909 sa narodila v Bratislave keramikárka **Dagmar Rosúlková-Kubíková**. Venovala sa úžitkovej a záhradnej keramike i voľnej plastike – 100. výročie narodenia.
- 21. 3. 1839 sa narodil **Modest Petrovič Musorgskij**, ruský hudobný skladateľ. Najvýznamnejším jeho dielom je opera Boris Godunov. Zomrel 28. 3. 1881 – 170. výročie narodenia.

- 23. 3. 1939 **vpadli vojská horthyovského Maďarska na východné Slovensko**. Maďari, ktorí dostali od Hitlera súhlas na zabratie Podkarpatskej Rusi, chceli okupáciu rozšíriť aj na východné Slovensko. Vpád pod názvom „malá vojna“ trval tri dni a vyžiadal si 36 ľudských životov. Slovensko muselo po ňom odstúpiť Maďarsku ďalšie územia – 70. výročie.
- 24. 3. 1909 sa narodil v Čemiciach slovenský maliar **Ladislav Čemický**. Od roku 1950 pôsobil ako pedagóg na Vysoké škole výtvarných umení v Bratislave. Maľoval portréty, žánrové obrázky a lyrické prírodné scenérie z Liptova. Zomrel roku 2000 – 100. výročie narodenia.
- 27. 3. 1919 úradne zaviedli **názov Bratislava**. Predchádzajúce názvy boli Prešporok, Pressburg, Pozsony, Posonium – 90. výročie.
- 28. 3. 1909 sa narodil v Sotinej slovenský maliar **Ján Mudroch**. Bol ústrednou osobnosťou výtvarníckej Generácie 1909, významným organizátorom výtvarného života, prvý rektorom a profesorom Vysoké školy výtvarných umení v Bratislave – 100. výročie narodenia.
- 31. 3. 1909 sa narodil v Bratislave slovenský spisovateľ **Ivan Minárik**, pseud. Andrej Les. Písal prózu, expresionistické poviedky a novely z bratislavského a juhoslovanského prostredia. Prekladal diela srbochorvátskych, českých, španielskych a francúzskych autorov. Zomrel 23. februára 1967 v Bratislave – 100. výročie narodenia.

PhDr. Michal Eliáš, CSc.